

KOHEZIJSKA POLITIKA EUROPSKE UNIJE - POJAM, IZAZOVI I PERSPEKTIVA VARAŽDINSKE ŽUPANIJE

Kraljik, Ema

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:478352>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-25**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Diplomski studij / smjer Menadžment

Ema Kraljik

**KOHEZIJSKA POLITIKA EUROPSKE UNIJE – POJAM,
IZAZOVI I PERSPEKTIVA VARAŽDINSKE ŽUPANIJE**

Diplomski rad

Osijek, 2021.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Diplomski studij / smjer Menadžment

Ema Kraljik

**KOHEZIJSKA POLITIKA EUROPSKE UNIJE – POJAM,
IZAZOVI I PERSPEKTIVA VARAŽDINSKE ŽUPANIJE**

Diplomski rad

Kolegij: Regionalna ekonomija

JMBAG: 0010125612

e-mail: ekraljik@efos.hr

Mentor: prof.dr.sc. Ivana Barković Bojanić,

Komentor: prof.dr.sc. Katarina Marošević

Osijek, 2021.

University of Josip Juraj Strossmayer in Osijek

Faculty of Economics in Osijek

Graduate Study Programme in Management

Ema Kraljik

**COHESION POLICY OF EU– TERM, CHALLENGES AND
PERSPECTIVES OF VARAŽDIN COUNTY**

Graduate paper

Osijek, 2021.

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je diplomski (navesti vrstu rada: završni / diplomski / specijalistički / doktorski) rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. Izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Ema Kraljik

JMBAG: 0010125612

OIB: 61661805022

e-mail za kontakt: ema.kraljik11@gmail.com

Naziv studija: Sveučilišni diplomski studij, Ekonomski fakultet u Osijeku, smjer Menadžment

Naslov rada: Kohezijska politika Europske unije-pojam, izazovi i perspektiva Varaždinske županije

Mentor/mentorica rada: prof.dr.sc. Ivana Barković Bojanić

U Osijeku, 14. lipnja 2021. godine

Potpis

KOHEZIJSKA POLITIKA EUROPSKE UNIJE – POJAM, IZAZOVI I PERSPEKTIVA VARAŽDINSKE ŽUPANIJE

SAŽETAK

Europska unija je jedinstvena zajednica europskih zemalja koja ima za cilj unaprijediti život svim stanovnicima u Europi te osigurati mir i sigurnost, poticati međusobnu suradnju i razvoj, gospodarski rast i razvoj te „ujediniti se u različitosti“, što je ujedno i glavni motiv Europske unije. S obzirom na svoju viziju i misiju, Europska unija je unikatna organizacija u svijetu. Za ostvarenje ciljeva u Europskoj uniji koristi se kohezijska politika. Ona podrazumijeva ostvarivanje pametnog, održivog i uključivog rasta u svim zemljama članicama EU. Kohezijska politika Europske unije je investicijska politika za promicanje ravnomjernog razvoja država članica i njihovih regija. Ona potiče socijalnu, ekonomsku i teritorijalnu koheziju između razvijenih i nerazvijenih zemalja članica. Donosi se za programsko razdoblje u periodu od sedam godina i ujedno je financijski okvir za projekte u gospodarskoj, teritorijalnoj i društvenoj koheziji. Cilj ovog diplomskog rada je prikazati stanje Varaždinske županije u odnosu na (izabrane) županije Republike Hrvatske te analizirati na koji način Varaždinska županija koristi prednosti, odnosno beneficije kohezijske politike. Ujedno će se voditi računa o institucionalnom okviru EU, ali i nacionalnoj razini, važnoj za djelovanje regionalne politike RH.

Kako bi se ostvario navedeni cilj rada, u diplomskom radu će se definirati i analizirati ključni pojmovi, modeli i pristupi regionalne politike Republike Hrvatske s naglaskom na Varaždinsku županiju, te kohezijske politike koju provodi Europska unija. Također prikazat će se praćenje trenda promjena regionalnog rasta županija u Republici Hrvatskoj.

Ključne riječi: Europska unija, kohezijska politika, EU fondovi, Varaždinska županija, regionalni razvoj

EUROPEAN UNION COHESION POLICY – TERMS, CHALLENGES AND PERSPECTIVES OF VARAŽDIN COUNTY

ABSTRACT

European Union is a unique community of European countries that aims to improve the lives of all European people, ensure peace and security, encourage cooperation and development, economic growth and development and "unite in diversity", which is also the main goal of the European Union. Given its vision and mission, European Union is a unique organization in the world. Cohesion policy is used to achieve the goals of the European Union. It means achieving smart, sustainable and inclusive growth in all EU member states. The European Union's cohesion policy is an investment policy to promote the balanced development of all its member states and their regions. It promotes social, economic and territorial cohesion between developed and underdeveloped member states. It is adopted for a programming period of seven years and is also the financial framework for projects in the economic, territorial and social cohesion. .

In this diploma thesis, the basic concepts, models and approaches of the cohesion policy of the European Union will be defined and analyzed, and the drivers of economic growth and development at the regional level will be identified. In doing so, the institutional framework of the EU will be respected. An attempt will also be made to explain the regional growth and development of the counties of the Republic of Croatia and their advantages and disadvantages. The focus of this work will be Varaždin County, which is also the only Croatian County in the project "Together for Cohesion: Lets reUnite" which promotes the cohesion policy.

Keywords: European Union, Cohesion policy, EU funds, Varaždin County, Regional development

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Metodologija rada	3
2.1. Predmet i cilj istraživanja rada	3
2.2. Metode istraživanja rada	3
3. Institucionalni okvir Europske unije	5
3.1. Kohezije	8
3.2. Strategija pametne specijalizacije S3	9
3.3. Klasteri	10
3.4. Regionalne inovativne mreže	10
4. Strateški pristup razvoju EU	12
4.1. Kratki prikaz strategije Europa 2020	12
4.1. Ciljevi kohezijske politike za programsko razdoblje 2021.-2027.	14
4.2. NUTS statistička klasifikacija prostornih jedinica	16
4.3. Mjere oporavka u vezi novonastale epidemiološke situacije sa virusom COVID-19 u Europskoj uniji	19
5. Strateški razvoj Republike Hrvatske i njezinih županija	21
5.1. Važnost privlačenja sredstava iz EU fondova u Republici Hrvatskoj	24
5.2 Analiza trenda promjene stanja i stupnja regionalnog rasta i razvoja u Republici Hrvatskoj	26
5.2.1. Regionalna konkurentnost u Republici Hrvatskoj.....	29
5.2.2. Porterov model dijamanta.....	32
5.3. Suvremeni trendovi i promjene u regionalnoj ekonomiji	34
5.4. Regionalni razvoj Varaždinske županije i analiza konkurentskog okruženja	39
6. Zaključak	45
7. Literatura	47

1. Uvod

Praćenje razvoja na regionalnoj razini iznimno je važna i učestala tematika u novije vrijeme. Diplomski rad analizira kohezijsku politiku koju Europska unija provodi, a putem kojih se želi ublažiti disparitet razvijenih i nerazvijenih regija u smislu ekonomskog razvoja i blagostanja. Kohezijska politika je instrument postizanja međusobne solidarnosti zemalja članica. Analizirat će se provedba kohezijske politike u izabranim NUTS 2 regijama Europske unije, temeljenim na parametrima razvijenosti izraženih u postotku bruto domaćeg proizvoda po stanovniku (BDP/*per capita*) te prikazati trend promjena regionalnog rasta u Republici Hrvatskoj uz fokus na Varaždinsku županiju te načinu provođenja kohezijske politike Europske unije u toj županiji. U skladu sa navedenim, cilj diplomskog rada biti će analiziranje trenda promjene regionalnog rasta u Republici Hrvatskoj s osvrtom na Varaždinsku županiju te njezin položaj u smislu provođenja kohezijske politike Europske unije, pritom vodeći računa o institucionalnom okviru Europske unije te nacionalnoj razini koja je važna za djelovanje regionalne politike Republike Hrvatske.

Struktura diplomskog rada temelji se na šest poglavlja. Nakon uvodnog poglavlja kojim započinje ovaj diplomski rad a kojim će se ukratko predstaviti tematika izrade rada, objasniti će se predmet i glavni ciljevi te najčešće korištene znanstvene metode pri izradi rada, u poglavlju broj dva naziva metodologija rada. U trećem poglavlju predstaviti će se ukratko sama institucija Europska unija te njezina najvažnija obilježja i institucionalni okvir, kojeg čine: kohezije, pametne specijalizacije, klasteri i regionalne inovativne mreže. U četvrtom poglavlju biti će predstavljen prethodni program Strateška Europa 2020. a potom i ciljevi kohezijske politike za novo programsko razdoblje koje traje od 2021.-2027. godine. Objasniti će se što je to NUTS klasifikacija, odnosno nomenklatura prostornih jedinica za statistiku, prostornih podataka u sklopu Europske unije te nova NUTS klasifikacija na području Republike Hrvatske, te kako ta podjela utječe na veći stupanj potpora u regionalnom smislu. Nadalje, u radu će se predstaviti i promijenjene okolnosti izazvane uslijed pandemije uzrokovane virusom COVID-19, odnosno zahtjevi s kojima se gospodarstva susreću. U petom poglavlju govorit će se o strateškom razvoju u Republici Hrvatskoj i njezinim županijama. Analizirat će se kako Europska unija provodi kohezijsku politiku, putem EU fondova i kohezije unutar zemalja članica, što je danas okosnica u pogledu europskog gospodarskog pravca koji bi trebao mijenjati europsku ekonomiju na bolje te smanjivati disperziju i različitosti između regija. Obrazložit će se važnost privlačenja fondova iz Europske unije koje ima iznimnu važnost za sve zemlje članice pa tako i za Republiku

Hrvatsku. Također, analizirat će se trend promjene stanja regionalnog rasta Republike Hrvatske te koji su suvremeni trendovi i promjene u regionalnoj ekonomiji, te će se ukratko analizirati regionalna konkurentnost u Republici Hrvatskoj i prikazati Porterov model dijamanta. Naposljetku, fokusirat će se na regionalni rast Varaždinske županije- koje su prednosti, a koji nedostaci za ostvarivanjem još većeg razvoja i konkurentnijeg položaja na nacionalnoj razini. Šestim poglavljem zaključuje se diplomski rad te sintetizira izučavano, analizirano u radu. Na završetku diplomskog rada, daje se uvid u popis korištene literature, popis tablica i popis slika.

2. Metodologija rada

2.1. Predmet i cilj istraživanja rada

Predmet diplomskog rada biti će kohezijska politika Europske unije te institucionalni okvir kohezijske politike Europske unije kojom se želi ublažiti disparitet regionalnih nejednakosti na teritoriju Europske unije. Također, analizirat će se stupanj regionalnog rasta u Republici Hrvatskoj, sa fokusom na Varaždinsku županiju u određenom razdoblju od 2014. do 2016. godine uz komparativan prikaz u odnosu na druge županije u Republici Hrvatskoj.

Cilj samog rada odnosit će se na analiziranje kako Europska unija provodi kohezijsku politiku, posebno na primjeru Republike Hrvatske, odnosno Varaždinske županije. Usporedit će se prethodni strateški program Europa 2020. te prikazati dostupne informacije i podatci o trenutnom programskom razdoblju 2021.-2027. Obzirom na novonastalu epidemiološku situaciju u vezi COVID-19 virusa, koji je u velikoj mjeri „paralizirao“ čovječanstvo tijekom 2020. godine, zatim će se analizirati stanje i potrebne mjere u Europskoj uniji za obranu i zaštitu gospodarstva i života stanovništva općenito u borbi protiv pandemije. Također, predstaviti će se vrlo važna NUTS statistička nomenklatura prostornih jedinica.

Zatim, navest će se kritički osvrt na stanje u Republici Hrvatskoj s obzirom na regionalni rast, te definirati važnost EU fondova i način kako se države članice financiraju iz njihovih izvora, tj. koliko uspješno Republika Hrvatska realizira projekat privlačenja sredstava za investiranje iz spomenutih fondova. Posebice će se analizirati trend promjene stanja regionalnog rasta u Republici Hrvatskoj, te suvremeni trendovi i promjene u regionalnoj ekonomiji. Naposljetku prikazat će se stanje rasta u Varaždinskoj županiji, uz komparaciju Varaždinske županije sa drugim izabranim županijama u Republici Hrvatskoj, pritom vodeći računa o institucionalnom okviru Europske unije.

2.2. Metode istraživanja rada

U istraživanju potrebnih podataka koji će poslužiti autoru pri izradi diplomskog rada koristit će se sljedeće znanstvene metode istraživanja, od kojih su za ovaj rad najvažnije: metoda analize i sinteze te metoda generalizacije i konkretizacije. Tim znanstvenim metodama istraživanja rada, na vjerodostojan način će se objasniti kompetentnost, povjerljivost te objektivnost činjenica, veza, uzroka i posljedica te naposljetku obrazložiti završni rezultati, odnosno zaključak tj. sinteza svega što će se istraživati i analizirati u diplomskom radu.

Metoda analize i sinteze pripadaju najranije znanim metodama znanstvene spoznaje. Analizira se veza, uzrok i posljedica rastavljanjem cjeline na više pojedinačnih elemenata kako bi se lakše sagledala cjelovita slika problema. U radu će se pojedinačno analizirati institucionalni okvir Europske unije te praćenje stanja regionalnog rasta Republike Hrvatske s fokusom na Varaždinsku županiju.

Metodom sinteze ukomponirat će se pojedine dijelove rada u novu složeniju i smisleniju cjelinu. Kroz potpoglavlja će se obrazlagati najvažnije odrednice regionalnog razvoja Europske unije te sintetizirati stanje hrvatskog regionalnog razvoja. Dakle, metoda analize i sinteze koristit će se u svakom pojedinačnom poglavlju kroz raščlanjivanje najvažnijih elemenata sa ciljem daljnjeg zaključivanja i predstavljanja same tematike diplomskog rada.

Metoda generalizacije je proces kojim se ističu najbitnije značajke na velikom broju različitih situacija i slučajeva. Sažet će se pogled na općenitu sliku europskog gospodarstva prema najvažnijim karakteristikama njenih pojedinih institucija i uvidjeti kako se manifestira kohezijska politika na život i napredak cjelokupne populacije Europske unije. Metoda generalizacije koristit će se u svakom poglavlju diplomskog rada kroz općeniti prikaz samog poglavlja, odnosno što ono predstavlja.

Metoda konkretizacije ide u smjeru od općih spoznaja do apstrahiranih, odnosno stvara se misaona predodžba kako bi se izdvojilo ono što je glavno od onog što je manje važno, odnosno zanemarivo. Fokusirat će se na konkretne temelje koji čine pametan, održiv i ravnomjeran razvoj gospodarstva, stanje u vezi sa zaposlenošću, konkurenciju, inovacije, istraživanje i razvoj, poljoprivredu, financijski sektor, industriju, okoliš i prirodne resurse, znanje, tehnologiju te najvažnije, na esencijalni ljudski faktor u cijelom sustavu. Ovu metodu koristit će se u užem objašnjavanju svakog poglavlja, odnosno potpoglavlja diplomskog rada.

Prikazat će se SWOT (engl. *S-strengths, W-weakness, O-opportunities, T-threats*) analiza Varaždinske županije, kojom će se analizirati opće stanje gospodarstva u toj županiji, te će se prikazati trenutne prednosti, nedostaci, prilike i eventualne prijetnje za to područje. Također će se ukratko prikazati Porterov model dijamanta na primjeru Republike Hrvatske.

U nastavku diplomskog rada ukratko će se predstaviti institucionalni okvir Europske unije.

3. Institucionalni okvir Europske unije

Rimskim ugovorom iz 1957. godine, stvoreno je jedinstveno gospodarsko područje, gdje su sve tvrtke i potrošači imali jednake uvjete i prilike na europskom teritoriju i tržištu za prodaju i/ili kupovinu dobara i usluga. Rad i kapital bi slobodno mogao zaposliti svoje resurse u svakoj gospodarskoj djelatnosti (Baldwin, 2015:39). Osigurana je slobodna trgovina robom i zajednička trgovinska politika sa ostalim zemljama svijeta, osiguranje konkurentnosti, neograničenog tijeka robe i usluga, tržište rada i kapitala, zajednička poljoprivredna politika, makroekonomska koordinacija te integracija u razlici tečaja. „Europska unija je zamišljena kao zajednica koja se zasniva na četiri temeljne slobode: sloboda kretanja ljudi, usluga, robe i kapitala“ (Devčić i dr.,2015:93). Stvoreno je „*big five*“ odnosno pet velikih institucija Europske unije: Europsko vijeće, Savjet Europske unije sa ministrima nacija članica, Europska komisija, Europski parlament (neposredno izabran), te Europski sud sa izabranim sudcima (Baldwin, 2015:50).

Donošenje odluka u Europskoj uniji određeno je zakonodavnim procesom koji uključuje tri institucije: Europska komisija, koja predlaže zakon te procjenjuje ekonomske, socijalne i ekološke posljedice preventivno, prije nego se predlože zakonodavne inicijative procjenom prednosti i nedostataka političkih opcija (Jovančević, 2020), zatim Vijeće Europske unije koja zakon usvaja, te Europski parlament. „Europski parlament aktivno sudjeluje u pregovorima o reformi kohezijske politike za trenutačno programsko razdoblje, kojom se nastoje utvrditi prioriteti i instrumenti koji bi pomogli jačanju ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije Europske unije te za što su potrebna financijska sredstva“ (Europski parlament, 2021).

Baldwin navodi da je za mnoge ljude, dobar posao od esencijalne važnosti za život. Zapošljavanje je kritično političko i ekonomsko pitanje koje se provlači kroz cjelokupnu Europsku uniju. Građani Europske unije, s pravom ili ne, očekuju da će se to stanje poboljšati s vremenom, dok tržište rada predstavlja izazov cijele integracije. Većina stanovnika Europske unije brine o nepovoljnim regijama u sklopu općih preferencija za socijalnu koheziju. Potrebno je smanjivati regionalne nejednakosti a to je bio i ostao glavni i osnovni cilj Europske unije od samih početaka njenog osnivanja, nakon 1950.tih do danas, što se može iščitati iz Lisabonskog ugovora u čl. 174. Kako bi se postigli ciljevi Europske unije, koriste se europski strukturni i investicijski fondovi: ESF (europski socijalni fond), EFRR (europski fond za regionalni razvoj), kohezijski fond, EPFRR (europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj) i EFPR (europski fond za pomorstvo i ribarstvo). Glavni fond unije je europski socijalni fond kojim se sprječava i

suzbija nezaposlenost, a potiče socijalna integracija i razvoj ljudskih resursa te visoka razina zaposlenosti koja brine o spolnoj jednakosti (Europska unija, 2021).

Čak 98 posto prihoda Europske unije dolazi iz vlastitih izvora: carine i carinski nameti, porez na dodanu vrijednost (PDV), nacionalni doprinosi koji se temelje na BNP-u (bruto nacionalni proizvod). Proračun Europske unije donosi se svake godine za naredno razdoblje i uglavnom je u suficitu, pa se pozitivna razlika vraća članicama putem reduciranih uplata u slijedećim godinama. Prihod Europske unije odnosno proračun 2018.godine dolazio je čak 66 % iz BNP-a, 13 % iz carina i nameta, 10 % iz ostalih izvora, 11 % putem PDV-a, i 13 % od viška iz prethodnih godina. (Jovančević, 2020).

„Kako bi promovirala skladni razvoj, unija mora provoditi akcije jačanja ekonomske i teritorijalne kohezije sa ciljem smanjivanja razlika između najrazvijenijih regija te sprječavati propast najmanjih regija“ (Baldwin,2015:241). Europska unija je najveća svjetska trgovinska organizacija koja ima izvrsnu suradnju sa Kinom, Japanom i Amerikom. Pet europskih zemalja je u vrhu deset najboljih na svijetu po trgovini, a to su: Njemačka, Nizozemska, Francuska, Italija i Velika Britanija. Oni predstavljaju ključne igrače u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji (*World Trade Organization, WTO*), a Europa je bila jedna od najvažnijih njenih uporišta.“ (Baldwin,2015:284).

Tablica 1: Najvažniji svjetski trgovinski partneri Europske unije prikazat će se najvažnije svjetske trgovinske partnere Europske unije kroz uvoz odnosno izvoz tijekom 2010.godine (€ billions).

Tablica 1: Najvažniji svjetski trgovinski partneri Europske unije

ZEMLJE PARTNERI	IZVOZ	UDIO (%)	ZEMLJE PARTNERI	UVOZ	UDIO (%)
USA	242	18	Kina	157	10
Kina	113	8	USA	105	7
Švicarska	106	8	Rusija	72	5
Rusija	87	6	Švicarska	68	5
Turska	61	5	Norveška	59	4
Japan	44	3	Japan	51	3
Norveška	42	3	Turska	26	2
Indija	35	3	Koreja	26	2
Brazil	31	2	Indija	22	1
Koreja	28	2	Brazil	19	1
UEA	28	2	Libija	16	1
Hong Kong	27	2	Tajvan	16	1

Izvor: izrada autora prema: Baldwin, R., Wyplosz, Ch., *The Economics of European Integration*, (2015.), fifth edition, London, Mc Graw Hill Education (2021)

Tablica 1: Najvažniji svjetski trgovinski partneri Europske unije, moguće je zaključiti kako su najvažniji trgovinski partneri Europske unije trenutno po uvozu i izvozu USA i Kina, dok su Libija i Tajvan na samom začelju po uvozu, a po izvozu najslabije su rangirani Hong Kong i Ujedinjeni Arapski Emirati.

Nadalje, trebalo bi spomenuti kako su pet vodećih svjetskih sila u području industrije; SAD, Njemačka, Japan, Ujedinjeno Kraljevstvo i Francuska, od čega su tri iz Europske unije, odnosno dvije trenutno nakon tzv. *Brexita*, tj. povijesnog izlaska Ujedinjenog Kraljevstva iz unije 31. siječnja 2020. godine, te čine interval od oko 46%-71% ukupnog ekonomskog rasta. To su zemlje koje redovito ostvaruju visoke profite i stope povrata novca u odnosu na uložene

investicije. Republika Hrvatska nažalost nije izdvojila „dodatnu vrijednost“ kojom bi se izdvojila među konkurencijom niti industriju koja počiva na visokoj tehnologiji, engl. “*high – tech*“.

Europska unija putem određenih udruženja i partnerstva nastoji utjecati na postizanje pametnog, održivog i uključivog rasta, koje ćemo ukratko pojasniti u idućem poglavlju. Važno je spomenuti kako ekonomski rast ne stvara jednake mogućnosti u različitim skupinama društva odnosno promatranih uzoraka. Stoga se sve više spominje termin - inkluzivan rast, koji predstavlja gospodarski rast sa stvaranjem mogućnosti za sve segmente društva i raspodjeljuje prinose u ukupnom društvu u monetarnom i nemonetarnom smislu. Odnosi se na širi pojam razvoja, nenovčane aspekte života, poput brige za zdravlje, okoliš, obrazovanje, zapošljavanje (Jovančević, 2020). Umrežavanjem i uključivim gospodarstvom nastoje se postići ciljevi Europske unije te olakšano rješavanje tekućih problema koji se tiču ekonomije, znanosti, obrazovanja, proizvodnje, te socijalnog i društvenog statusa stanovnika unije (Europska unija, 2021). U nastavku se navode najčešća udruženja - kohezije, pametne specijalizacije, klasteri te regionalne inovativne mreže.

3.1. Kohezije

Kohezije su udruženja i partnerstva kojima se teži međusobnoj solidarnosti i uravnoteženom razvoju. U Europskoj uniji se putem kohezije teži smanjivanju regionalnih razlika između zemalja članica. Potiče se zajedništvo, te međuregionalna ekonomska i socijalna jednakost. Najvažnije su društvena, ekonomska i socijalna kohezija. Društvena kohezija se odnosi na unapređenje kohezije u cjelokupnoj zajednici civilnog društva i države. Socijalnom kohezijom se nastoji postići nacionalno blagostanje, mir i zadovoljstvo zajednice, smanjiti migracije, dok se pod ekonomskom kohezijom podrazumijeva mogućnost svih zajedno da stvore nacionalno blagostanje, odgovarajuće obrazovanje, mogućnost zapošljavanja te pristup financijama i resursima. Kohezijska politika je ujedno i najvažnija investicijska politika Europske unije (Europski parlament, 2021).

U Tablica 2: Pokrivenost stanovništva (u %) kohezijskom politikom će se prikazati pokrivenost stanovništva (u postotku) kohezijskom politikom.

Tablica 2: Pokrivenost stanovništva (u %) kohezijskom politikom

Područje	Razdoblje	Nerazvijene regije	Tranzicijske regije	Razvijene regije
EU 28	2014.-2020.	25,4	13,5	61,0
EU 27	2021.-2027.	27,6	25,3	47,1

Izvor: autorova izrada prema Jovančević, R. i dr. (2020) *Ekonomika i ekonomske politike Europske unije*, Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet, Zagreb (2021)

Tablica 2: Pokrivenost stanovništva (u %) kohezijskom politikom, prikazuje odnos EU 28 zemalja (dok je još Ujedinjeno Kraljevstvo bilo dio Europske unije) u programskom razdoblju 2014.-2020., te odnos EU 27 u razdoblju 2021.-2027. prema pokrivenosti kohezijskom politiku u nerazvijenim, tranzicijskim i razvijenim regijama u postotku. Zaključuje se kako se uočava određeno povećanje postotka pokrivenosti stanovništva kohezijskom politikom Europske unije.

U sljedećem potpoglavlju prikazat će se još jedan inovacijski koncept za postizanje gospodarskog razvoja.

3.2. Strategija pametne specijalizacije S3

Strategija pametne specijalizacije predstavlja novi koncept u inovacijskim tematskim platformama koji služi za promociju javnih ulaganja u istraživanje i razvoj sa ciljem postizanja gospodarskog razvoja putem ulaganja u istraživanje i razvoj. One omogućuju regijama da se usmjere na svoje konkurentske prednosti i temelje svoju viziju na postizanju izvrsnosti. Pametna specijalizacija trebala bi se izgraditi pri suradnji fakulteta, istraživačko-razvojnih centara i gospodarskog sektora. U Republici Hrvatskoj odabrana su najprioritetnija područja za koja se smatra da bi mogla ostvarivati najveću „dodatnu vrijednost“, odnosno utjecati na opću konkurentnost ekonomije. To su prvenstveno; zdravlje i kvaliteta života, sigurnost, održiva okolina i energetska učinkovitost, prometna mobilnost, te održiva proizvodnja i prerada hrane

i drva (Hrvatska gospodarska komora, 2021). Nadalje, prikazat će se što označava pojam klaster.

3.3. Klasteri

Klasteri predstavljaju međusobno umrežena poduzeća koja su specijalizirana za pružanje usluga, industrijska povezivanja, povezivanja dobavljača, ustanova i slično. Oni su u međusobnom partnerstvu ali i konkuriranju. U Republici Hrvatskoj od izrazite su važnosti klasteri konkurentnosti kojeg čine privatne, znanstvene i javne ustanove a služe za što učinkovitije privlačenje sredstava iz europskih fondova, promidžbu, lobiranje, "brandiranje" te stvaranje „dodatne vrijednosti“ proizvoda i usluga (Obzor Europa, 2021). Tufekčić navodi da se potpora za klastere odnosi na područja od komparativne prednosti (Tufekčić, 2013). U nastavku pojasnit će se značenje regionalnih inovativnih mreža.

3.4. Regionalne inovativne mreže

Regionalne inovativne mreže predstavljaju centre izvrsnosti u kojima se unapređuju poduzetničke vještine u vidu socijalnih i gospodarskih inovacija. Njima se pokušava poticati samozapošljavanje, promovirati poduzetnička kultura, te usavršavanje poduzetničkih kompetencija. Uglavnom se fokusiraju na znanost, obrazovanje, usavršavanje mladih ljudi te međunarodnu mobilnost ljudskog kapitala i partnerstvo. Također, putem regionalne inovativne mreže nastoji se težiti konkurentnosti i koheziji na razini Europske unije ili regije i države.

Regionalnim inovativnim mrežama se na internacionalnoj razini promovira cjeloživotno obrazovanje i ulaganje u izvrsnost i kvalitetu, te poticanje mladih na volontiranje, razmjenu znanja i osposobljavanje. Prioriteti ovih mreža mogu se podijeliti u tri skupine:

1. Izvrsna znanost - tehnologije u nastajanju, Europsko istraživačko vijeće, Marie Curie akcije, istraživačke infrastrukture;
2. Industrijsko vodstvo - neonatologija, biotehnologija, svemir, napredni materijali, informacijske i komunikacijske tehnologije;
3. Društveni izazovi - tiču se zdravlja opće zajednice, sigurne i učinkovite energije, zaštite sloboda svih građana Europe, kvalitete života općenito, bioekonomije, sigurnosnih provjera hrane, klime, okoliša te poticanje inovativnog društva (Obzor Europa, 2021).

Regionalni inovativni potencijal se odnosi ne samo na nove usavršene proizvode već i na dobar marketing, usluge, nove metode *brendiranja*, dizajniranja i oblike poslovnog upravljanja. Inovacije su vrlo bitne za sve regije; za razvijene regije važne su kako bi zadržale vodeću perspektivu, a za nerazvijene regije da bi se što više približile stanju razvitka razvijenih regija (Tufekčić, 2013).

U četvrtom poglavlju predstaviti će se novi program Strateška Europa 2020., ciljevi kohezijske politike za novo razdoblje 2021.-2027. te što označava NUTS klasifikacija prostornih jedinica i kako se pomoću nje olakšalo praćenje općeg stanja promatranog geografskog položaja. Pojasniti će se utjecaj trenutne pandemije zahvaćene COVID-19 virusom na život i gospodarstvo unutar zemalja Europske unije.

4. Strateški pristup razvoju EU

4.1. Kratki prikaz strategije Europa 2020

U središtu europske strategije Europa 2020 je rast - održiv, uključiv, pametan. „Pametan rast označava rast i razvoj gospodarstva zasnovanog na inovacijama i znanju. Održivi rast uključuje efikasnu upotrebu resursa i energije, te ekološki prihvatljivo i konkurentsko gospodarstvo, dok uključiv rast predstavlja rast koji uključuje sve zemlje članice, regije i svakog pojedinca. To je gospodarstvo visoke zaposlenosti i socijalne uključenosti“ (Tufekčić et. al., 2012:12). Cilj programa Strateška Europa 2020. je regionalna i urbana politika te provođenje uključivog gospodarstva, čija pojava se ponajviše očituje kroz pojavu nejednakosti dohotka i siromaštvo, gdje su nacionalni ciljevi povezani sa ujedinjenim europskim ciljevima (EPRC, 2020). Program Europa 2020 govori o zajedničkom programu zemalja Europske unije koji prelaze nacionalne granice i interese te približavaju građane na europskom tlu. Prepoznata je potreba za snažnom potporom socijalnoj politici kroz europske socijalne fondove kako bi se ostvarivali ciljevi: financijska stabilnost, održiv, inkluzivan i pametan rast, sinergija i smanjivanje međusobnih razlika i učinkovitost u pogledu „nuditi vrijednost za novac“ te rješavanje tekućih eksternalija, objediniti stručnost i dostupne resurse i koordinirati radove. Također, prepoznata je i potreba stvaranja strateških karika koje nedostaju kako bi se ostvario potencijal tzv. „Europa bez granica“. Najvažnije od svega je stvaranje nove „dodatne vrijednosti“. Ona se može postići samo suradnjom u Europskoj uniji, stvaranjem jedinstvenog tržišta, pravosuđa i sustava sigurnosti. Svi sudionici kohezijske politike Europske unije trebaju težiti zajedničkim interesima svih članica, koheziji i konkurentnosti kao glavnim ciljevima, graničnoj kontroli, ekološkim standardima, koherentnosti, promicanju europske ideje, zaštiti radnih mjesta, učenju i umrežavanju, generiranju projekata, inovacijama u politici, strateškoj usklađenosti, istraživanju i razvoju, mnogobrojnim *IT* mogućnostima, povećanju pristupačnosti između regija, poticanju poduzetništva i otvaranju radnih mjesta i poduzeća, ekološkim performansama, kvaliteti javne potrošnje, koncentraciji resursa na širokom području regije, odolijevanju klimatskim promjenama, okolišu, energetske učinkovitosti i prometnoj infrastrukturi i povezanosti. (Europska unija, 2021).

Tablica 3: Shematski prikaz tri ključna rasta u europskoj inovacijskoj uniji prikazat će se shema europske inovacijske unije s tri rasta: pametan, održiv i uključiv rast.

Tablica 3: Shematski prikaz tri ključna rasta u europskoj inovacijskoj uniji

PAMETAN RAST	ODRŽIV RAST	UKLJUČIV RAST
-inovacijska unija -mladi u pokretu -digitalna agenda za Europu gdje svi imaju pristup internetu -ulaganje u zdravlje -ulaganje u izvrsnost -kvalitetnije obrazovanje	-Europa učinkovitih resursa -konkurentnost turističkog sektora -globalna industrijska politika -jačanje tehnološke, socijalne i ekonomske kohezije -zeleno gospodarstvo	-borba protiv siromaštva -borba za ljudska prava -borba za dostojan život -rast zapošljavanja i produktivnosti -jednakost spolova

Izvor: autorova izrada prema: www.strukturnifondovi.hr (pristupljeno lipanj, 2021)

Zaključuje se na temelju Tablica 3: Shematski prikaz tri ključna rasta u europskoj inovacijskoj uniji, kako su tri spomenuta rasta od izuzetne važnosti jer govore o utjecaju važnosti na ulaganje u zdravlje, izvrsnost, mlade i obrazovanje, konkurentnost, politici, tehnološkoj, socijalnoj, društvenoj i ekonomskoj koheziji društva. Također vrlo je bitna učinkovitost resursa, borba za nezaposlenošću i siromaštvom, spolnim, kulturološkim i dobnim različitostima. Europska unija želi biti unija koja svima pruža jednake mogućnosti neovisno o međusobnim razlikama.

U idućem potpoglavlju predstaviti će se ciljevi kohezijske politike za novo, trenutno aktualno programsko sedmogodišnje razdoblje 2021.-2027.

4.1. Ciljevi kohezijske politike za programsko razdoblje 2021.-2027.

Odluke u Europskoj uniji donose se po principu supsidijarnosti, koji govori o razini koja je približena građanima, uz konstantne promjene opravdanosti odluka na nadnacionalnoj razini. Kohezijska politika u narednom aktualnom razdoblju ima pet najvažnijih ciljeva a to su postizanje pametnije, povezanije, zelenije, socijalno osjetljivije, Europske unije približene građanima, dok je u prethodnom razdoblju 2014.-2020. naglasak bio na borbu sa nezaposlenošću mladih i socijalnu uključenost (Jovančević, 2020).

Trenutna predsjednica Europske komisije Ursula von der Leyen složila se sa postignutim dogovorom Europskog parlamenta i članica Europske unije oko plana oporavka u narednom financijskom razdoblju, koje uključuje postizanje snažnije, zelenije i digitalno naprednije Europske unije koja je spremnija na eventualne krizne situacije u budućnosti. (Europska unija, 2021). Kako navodi Bourdin, u aktualnom proračunskom razdoblju, potrebne su drastične i intenzivne promjene u Europskoj uniji. Razlike u bogatstvu regija uočene u različito vrijeme, pokazuju koliko se međusobno približavaju države i članice regije Europske unije. Zbog globalne konvergencije postoje određene razlike između zemalja članica. Zemlje središnje i istočne Europe su u blizini bivše „željezne zavjese“ (nekada popularan izraz za graničnu liniju koja je dijelila Europu na dva politička bloka; istočnoeuropske zemlje i zapadnoeuropske zemlje), te ostvaruju višu stopu rasta od regija na istoku. Kada govorimo o raspodjeli sredstava iz EU fondova, zemlje imaju velike razlike u troškovima, ponudi i strukturi kapitala. U gradskim sredinama je brži rast zbog velikog broja uslužnih djelatnosti, izravnih stranih ulaganja i masovnijeg pokretanja poduzeća, dok istočne regije taj rast teško mogu sustići, industrija im je u propadanju a poljoprivreda rascjepkana i nekonkurentna. Također imaju lošu strukturu i malo se troši u ulaganje u istraživanje i razvoj. Drugi izazov koji se odnosi na programsko razdoblje 2021.-2027., tiče se neravnomjernog bogatstva regija, čak i unutar samih regija, poput „*Ile de France*“ (najnaseljenija regija u Francuskoj u kojoj je pozicioniran i glavni grad Pariz). Postoji rizik da se neki teritorij osjeća zanemaren u odnosu na druge. Također, postoji problematika teškog identificiranja koje su to srednje regije, pa se predlaže podjela i po stopi nezaposlenosti a ne samo po BDP-u po stanovniku. Neke zemlje ulažu samo u produktivne djelatnosti koje nose najbolje prinose, a pritom zanemaruju ulaganje u obrazovanje i istraživanje i razvoj, koje je od izuzetne važnosti. Kada se kohezijska politika fokusira samo na

globalnu gospodarsku konkurenciju, odmiče se od svog primarnog cilja teritorijalne kohezije (Bourdin, 2019).

U aktualnom razdoblju, Europska komisija želi modernizirati kohezijsku politiku kroz ulaganja u inovacije, malo poduzetništvo, digitalne tehnologije, suvremeniju industriju, smanjivanje onečišćenja okoliša, te povećati investiranja u sve regije unije, poglavito u one zaostale i nedovoljno razvijene regije (Jovančević, 2020).

Primjećuje se da je u prethodnim sedmogodišnjih proračunskim razdobljima Europska unija ponavljala iste pogreške, odnosno imala je problem sa odugovlačenjem u pregovaranjima oko područja koja su od esencijalne važnosti za građane Europske unije. Borba sa migrantima te granični problemi između država članica i loša razdvajajuća politika i kompletan rad javnih ustanova „reflektiraju“ se na ostvarivanje mira, stabilnosti i sigurnosti na europskom tlu što je primarni cilj Europske unije.

Tablica 4: Potpore poduzetnicima za aktualno obračunsko razdoblje Europske unije prikazat će se koje potpore su predviđene za poduzetnike u Republici Hrvatskoj u novom proračunskom razdoblju Europske unije 2021.-2027.

Tablica 4: Potpore poduzetnicima za aktualno obračunsko razdoblje Europske unije

NUTS2 STATISTIČKE REGIJE U RH	PODRUČJE	INTENZITET POTPORE ZA VELIKE PODUZETNIKE	INTENZITET POTPORE ZA SREDNJE PODUZETNIKE	INTENZITET POTPORE ZA MALE PODUZETNIKE
Panonska Hrvatska	„a“ područje	50%	60%	70%
Jadranska Hrvatska	„a“ područje	35%	45%	55%
Grad Zagreb	„c“ područje	20%	30%	40%
Sjeverna Hrvatska	„a“ područje	35%	45%	55%

Izvor: izrada autora prema www.strechaccelerator.hr (pristupljeno: lipanj, 2021)

Tablica 4: Potpore poduzetnicima za aktualno obračunsko razdoblje Europske unije, vidljivo je kojim intenzitetom četiri najvažnije NUTS 2 statističke regije u Republici Hrvatskoj: Panonska

Hrvatska, Jadranska Hrvatska, Grad Zagreb te Sjeverna Hrvatska ostvaruju potpore za velike, srednje i male poduzetnike. Dakle, Panonska Hrvatska ima najveći intenzitet potpore za sve tri vrste poduzetnika, dok grad Zagreb ima najmanji intenzitet potpora.

U narednom potpoglavlju govorit će se o NUTS statističkoj klasifikaciji prostornih jedinica u Europskoj uniji kojom je olakšan proces prikupljanja informacija o pojedinim regijama.

4.2. NUTS statistička klasifikacija prostornih jedinica

U ovom potpoglavlju, govorit će se o pojmu NUTS klasifikacija (nomenklatura prostornih jedinica za statistiku), koju je uspostavila Europska unija u svrhu lakšeg prikupljanja, obrade i objavljivanja zajedničkih statističkih podataka regija. Takvim razvrstavanjem se dijeli gospodarski prostor država unije i njenih regija, a obuhvaća i zračni prostor te međunarodne vode. Da bi se provodila statistika između regija, mora postojati određena jednakost po broju stanovnika te zemljopisnoj površini koju zauzima promatrana cjelina. Ako promatrana cjelina nije dovoljno velika za usporedbu, ta cjelinu će se stvoriti udruživanjem većeg broja manjih teritorija.

Tablica 5: Intervalna podjela za razvrstavanje jedinica prema NUTS razinama prikazat će se način odabira razina u klasifikaciji NUTS.

Tablica 5: Intervalna podjela za razvrstavanje jedinica prema NUTS razinama

RAZINA	MINIMALAN BROJ STANOVNIKA	MAKSIMALAN BROJ STANOVNIKA
NUTS 1	3 000 000	7 000 000
NUTS 2	800 000	3 000 000
NUTS 3	150 000	800 000

Izvor: izrada autora prema: Puljiz, J. i Biondić, I. (2018), *Izrada prijedloga nove Nuts2 klasifikacije u Republici Hrvatskoj*, studija Instituta za razvoj i međunarodne odnose, Zagreb (pristupljeno: svibanj, 2021)

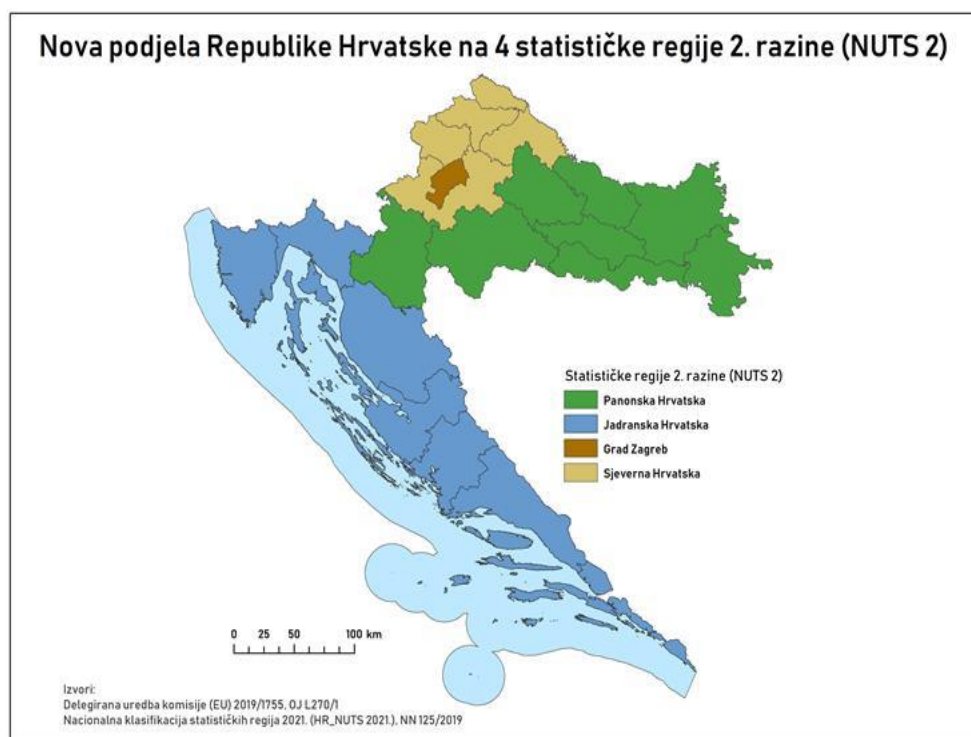
Tablica 5: Intervalna podjela za razvrstavanje jedinica prema NUTS razinama, prikazuje tri razine NUTS klasifikacije te intervalni broj stanovnika od minimalnog do maksimalnog. NUTS 1 klasifikacija ima minimalan broj stanovnika u intervalu od 3 milijuna do 7 milijuna stanovnika, NUTS 2 klasifikacija ima minimalan broj stanovnika u intervalu od 800 tisuća stanovnika do 3 milijuna stanovnika, a NUTS 3 klasifikacija ima intervalni odnos stanovnika od 150 tisuća do 800 tisuća stanovnika. Trenutačno je u Europskoj uniji aktualno razvrstavanje NUTS regija, koje je uvedeno 1. siječnja 2015. a navodi kako je na razini Europske unije prema ovoj klasifikaciji prisutno 98 regija prema NUTS 1, 276 prema NUTS 2, te 1 342 prema NUTS 3 klasifikaciji (Uredba EZ o uspostavi zajedničkog razvrstavanja NUTS, 2016). EUROSTAT (Statistički ured Europske unije) je 1970.ih godina utjelovio NUTS klasifikaciju kao sustav teritorijalne podjele unije i pripremu regionalne statistike. U početku su to bili „*fair-play*“ sporazumi između EUROSTAT-a i Europske unije, no 2000.te godine su dobile i pravni status. Kada prestane razdoblje stabilnosti, komisija Europske unije mora mijenjati klasifikaciju prostornih jedinica (Devčić i dr., 2015).

U Republici Hrvatskoj je također bilo potrebno napraviti NUTS klasifikaciju kako bi regije mogle dobivati financijska sredstva iz fondova Europske unije. Temeljem plana i programa Vlade RH iz 2002. godine o sporazumu stabilizacije, Državni zavod za statistiku morao je uspostaviti nazive prostornih jedinica za statistiku, odnosno NUTS, kako se mogu nazivati tek pristupanjem u Europsku uniju. Konačno, 2007. godine utvrđeno je NUTS 1 regija koja je obuhvaćala teritorij cijele države Republike Hrvatske odnosno makro-regiju, NUTS 2 koja je bila podijeljena na tri velike županije; Jadranska, Sjeverozapadna te Panonska Hrvatska i NUTS 3 podjela na županije i grad Zagreb. Iz određenih razloga, najviše nezadovoljstva izazvala je podjela na NUTS 2 regije u Republici Hrvatskoj jer je među njima bilo velikih razlika u konkurentnosti i razvijenosti te heterogenosti. Panonska regija je bila najmanje konkurentna i u nju je trebalo puno više ulagati da bi bila približno konkurentna kao Jadranska i Sjeverozapadna regija. Od srpnja 2013. regionalna politika u Republici Hrvatskoj odnosila se na dvije NUTS 2 regije; kontinentalnu sa gradom Zagrebom te Varaždinsku, Zagrebačku, Međimursku, Karlovačku, Krapinsko-zagorsku, Koprivničko-križevačku, Bjelovarsko-bilogorsku, Virovitičko-podravsku, Požeško-slavonsku, Brodsko-posavsku, Osječko-baranjsku, Vukovarsko-srijemsku i Sisačko-moslavačku županiju te Jadransku Hrvatsku sa pripadajućim županijama: Ličko-senjska, Zadarska, Šibensko-kninska, Primorsko-goranska, Istarska, Splitsko-dalmatinska i Dubrovačko-neretvanska županija (Devčić i dr., 2015). U periodu pristupanja Republike Hrvatske u Europsku uniju, dakle za vrijeme proračunskog

razdoblja 2013.-2020. Republika Hrvatska je bila podijeljena na dvije NUTS regije: kontinentalnu i jadransku Hrvatsku. Najveći nedostatak ove podjele odnosio se na utjecaj Zagreba na BDP-a po stanovnika u kontinentalnoj Hrvatskoj, što nije bilo relevantno sa stanjem ostale kontinentalne Hrvatske. Konačno od 2021. godine aktualna je podjela Republike Hrvatske prema NUTS 2 nomenklaturi na četiri statističke regije: Jadranska Hrvatska, Sjeverna Hrvatska, Grad Zagreb i Panonsku Hrvatska. Ovakva podjela je svakako prihvatljivija za postizanje socijalno-ekonomske kohezije jer se radi o približno jednakoj teritorijalnoj podjeli. NUTS 1 i dalje čini cjelokupni teritorij Republike Hrvatske, dok NUTS 3 pripadaju sve županije i grad Zagreb (Vlada Republike Hrvatske, 2021).

Slika 1: NUTS 2 regije u Republici Hrvatskoj prikazat će se vizualan prikaz podjele na NUTS2 regije u Republici Hrvatskoj.

Slika 1: NUTS 2 regije u Republici Hrvatskoj

Izvor: <https://www.istra-europa.eu/nova-statisticka-podjela-hrvatske-na-nuts2-regije/>

(pristupljeno: svibanj, 2021)

Slika 1: NUTS 2 regije u Republici Hrvatskoj, prikazana je nova podjela Republike Hrvatske na četiri statističke regije NUTS 2: Panonska Hrvatska i Jadranska Hrvatska, koje čine najveće

teritorijalno područje, te Sjeverna Hrvatska i najmanja statistička NUTS 2 regija, grad Zagreb. Zaključuje se da bi najpovoljnija situacija bila da su sve četiri NUTS 2 regije približno jednake veličine, što u ovom primjeru nije slučaj, ali najmanja NUTS 2 regija, grad Zagreb je naprednija u nekim karakteristikama od teritorijalno većih NUTS2 regija, primjerice ima veću zaposlenost i prosječan BDP po stanovniku od ostalih NUTS 2 regija. U nastavku rada predstavlja se pitanje COVID-19 problematike.

4.3. Mjere oporavka u vezi novonastale epidemiološke situacije sa virusom COVID-19 u Europskoj uniji

Početak 2020. godine čovječanstvo je paralizirala pojava virusa COVID-19, nastalog u Kini u Wuhanu, koji se nevjerojatnom brzinom proširio svijetom zbog svakodnevnih migracija stanovništva. Osim na zdravlje, problem se reflektirao i na ekonomiju te su mnoge države došle do granica propasti. U Europskoj uniji se također dogodio opći kolaps te je potrebna međusobna suradnja između svih članica Europske unije, kako bi se što prije došlo do stabilizacije i oporavka. Države međusobno jačaju zdravstveni sustav kako bi se suzbila pandemija (European Centre for Disease Prevention and Control, 2020). Jovančević, 2020 prema Čavrak, 2020 navodi pojavu tri izvjesna i jedan potencijalni šok koronakrize: prvi šok je šok ponude-zdravstveni šok, drugi šok je šok potražnje zbog smanjene potrošnje i investiranja, treći šok odnosi se a negativna očekivanja i neizvjesnost, dok četvrti pokazuje potencijalne posljedice pogrešnih ekonomskih odluka. Sve to zahtjeva brze i promišljene mjere ekonomske politike: monetarne, fiskalne, industrijske, trgovinske, stabilizacijske, socijalno osiguravajuće (Jovančević, 2020).

U prosincu 2020. započinje cijepljenje u Europskoj uniji protiv koronavirusa, a od 1. srpnja 2021. godine moći će se putem QR koda u digitalnom ili papirnatom obliku, koji dokazuje uvjet za slobodu kretanja i služi kao potvrda o procijepljenosti, preboljenoj bolesti COVID-19 ili negativnom testu na virus unazad 48 sati, moći slobodno kretati van okvira vlastite države. Odobreno je četiri vrste cjepiva u Europskoj uniji te se teži osnivanju centara za proizvodnju cjepiva na nacionalnoj razini (Europska komisija, 2021). Prve mjere u borbi protiv koronakrize su minimiziranje bankrota poduzeća i odgađanje financijskih obveza te moratorij na kredite kako bi se spriječilo eventualno još dublje produbljanje krize. Također isplaćene su potpore za očuvanje radnih mjesta u vrijeme karantene i prolongirano je plaćanje poreznih davanja (Jovančević, 2020). Osigurana je velika količina pomoći medicinskom i nemedicinskom osoblju

u vidu zaštitne opreme i dezinfekcijskih sredstava te respiratornih uređaja i bolničkog inventara. Stvoren je i program „Europa za zdravlje“ za što bolji oporavak. Također, svim zaposlenicima osigurao se smanjen rizik od izloženosti virusu, skraćivanjem rada i/ili mogućnošću rada od kuće, već spomenutim monitoringom na kredite, obustavom ovrha, novčanim naknadama za smanjenu efikasnost i produktivnost. Potiče se solidarnost između zemalja članica kako bi se sredstva pomoći ravnomjernije raspodijelila. Zbog eventualne nestašice hrane uvedene su potpore poljoprivrednicima i ribarima kako bi ih se stimuliralo na dodatnu proizvodnju.

Kako bi se oporavilo od narušenih gospodarskih i socijalnih problema unutar Europske unije, vladajući članovi su dogovorili izvanredni fond za oporavak „*Next Generation EU*“ koji vrijedi 750 milijuna eura i odnosi se na ulaganje u digitalnu i zelenu tranziciju (Hrvatska udruga poslodavaca, HUP, 2020).

Također u proračunu za sedmogodišnje razdoblje 2021.-2027. dogovoreno je intenzivno poticanje razvoja i gospodarstva općenito kroz fondove oporavka. Ukupno paket oporavka iznosi 2364,3 milijarde eura i odnosi se na države članice, zaposlenike i vlasnike poduzeća. Europska banka za obnovu i razvoj sudjeluje u oporavku putem otkupa obveznica, dok Europski centar za sprječavanje i kontrolu bolesti, svaki tjedan pomaže stanovnicima Europske unije tako što na karti Europske unije iznosi podatke o epidemiološkoj situaciji u svakoj pojedinoj zemlji i taj podatak se redovito revidira kako bi se dobila što preglednija vizija koja područja su sigurnija, odnosno manje sigurnija za putovanja i cirkuliranje robe i ljudi općenito (Vijeće Europske unije, 2021).

U sljedećem poglavlju broj 5 govorit će se kroz četiri potpoglavlja o strateškom razvoju Republike Hrvatske te koliko uspješno Republika Hrvatska privlači sredstva iz EU fondova. Također, prikazat će se analiza trenda promjene stanja regionalnog rasta u Republici Hrvatskoj, potom suvremene trendove i promjene u regionalnoj ekonomiji te regionalni rast Varaždinske županije.

5. Strateški razvoj Republike Hrvatske i njezinih županija

Danas strateški razvoj u Republici Hrvatskoj obuhvaća socijalnu sigurnost, ekonomsku suverenost, razvoj zelene Hrvatske, perspektivnu budućnost, digitalizaciju Hrvatske, financijsku stabilnost, međunarodnu prepoznatljivost. Završetkom Domovinskog rata, glavni ciljevi nisu više sloboda i suverenitet, nego se fokusira na demografske prilike i kvalitetniji život svih građana. Nakon 2020. godine i gospodarske krize uzrokovane pojavom virusa COVID-19, Republici Hrvatskoj je potreban oporavak u društvenom, ekonomskom i socijalnom smislu. Republika Hrvatska je 2018. godine donijela nacionalnu strategiju razvoja koju želi ostvariti u narednom desetljeću, odnosno do 2030. godine a tiče se svih najvažnijih pitanja u državi. Cilj je postati konkurentna, stabilna država koja svima nudi jednake prilike, brine o djeci, starijima, nezaposlenima, invalidima, iseljenicima i teži ostanku građana u matičnoj zemlji i onemogućavanju daljnjeg odljeva kvalitetnih ljudskih potencijala. Ljudski kapital je najvažnija karika u ostvarivanju ključnih razvojnih smjerova na nacionalnoj, europskoj i globalnoj razini. Strateškim planom razvoja želi se osigurati kvalitetna zdravstvena skrb za sve, podići iznos minimalne plaće na 4200,00 kn te prosječne plaće na 7600,00 kn, povećati iznos mirovina za 10%, poticati mlade osobe na samozapošljavanje sa mogućom bespovratnom naknadom do 130 000,00 kn, brinuti o socijalno osjetljivim građanima povećanjem socijalne naknade sa 800,00 kn na 1500,00 kn, te uključiti u društvo i rad osobe s invaliditetom. Potrebno je modernizirati vojsku i policiju, te ulaskom u *Schengen-ski* prostor (teritorij europskih zemalja koje imaju dogovoreno funkcioniranje kao jedno cjelovito područje bez unutarnjih graničnih kontrola), približiti se sasvim europskom teritoriju i tržištu. Potrebno je napraviti smanjenje kadrova u lokalnim samoupravama, unaprijediti mirovinski sustav te modernizirati zdravstvo i školstvo. Također, treba se voditi računa o energetskej učinkovitosti, očuvanju okoliša te poljoprivrednim bogatstvima (Strateški dokumenti Republike Hrvatske 2021.-2027., 2021).

Gospodarskom krizom se shvatilo da je ključno ulaganje u nove čiste tehnologije koje daju „dodatnu vrijednost“, ulaganje u poduzetništvo i nove proizvode te prelazak na kružno gospodarstvo, dok bi ulaganje u istraživanje i razvoj trebalo povećati sa dosadašnjih 1% na 2,5% BDP-a (Vlada Republike Hrvatske, 2021). Ulaganjem u prehrambenu i farmaceutske industriju trebalo bi se pojačati otpornost na eventualne iznenadne krizne situacije, poput nedavnog potresa u Petrinji i Banovini, opasnih požara u ljetnim mjesecima, poplava rijeka i sl. Što se tiče gospodarstva, ključnu ulogu i dalje ima ulaganje u turizam i hrvatska sela, razvijanje Slavonije, Baranje i Srijema, osnaživanje Like, Gorskog kotara, Dalmatinske Zagore, Banovine te otoka i Sjevera Hrvatske. Poželjno je intenzivno promovirati hrvatsku kulturu i šport te čuvati pijetet i dostojanstvo Domovinskog rata (Vlada Republike Hrvatske, 2021).

Cilj je također ulagati u kreativne industrije i općenito digitalizaciju kućanstava i javnih objekata, modernizaciju prometne infrastrukture, osigurati kreditiranje i stambeno subvencioniranje mladim obiteljima sa djecom, izgraditi veće kapacitete dječjih vrtića, škola i fakulteta te uspješno vođenje javnih financija uz djelotvornost pravosuđa i lokalne samouprave.

Dakle, najvažniji razvojni smjerovi Republike Hrvatske do 2030. su razvojna održivost gospodarstva, poljoprivrede, turizma i ekonomije, pripremljenost na eventualne krizne situacije, ravnomjeran regionalni rast i razvoj, tehnološki napredak i prijelaz na digitalizaciju društva, očuvanje i ulaganje u prirodne resurse, stabilna makroekonomska politika u državi, te socijalna i društvena uključenost (Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine, 2021). Postoje određeni regionalni uvjeti o kojima ovisi da li će neka regija biti dobitnik ili gubitnik, a od kojih su najvažnije: strukturna podjela regionalne ekonomije, potpore regionalnom i lokalom razvoju putem političkih mjera i uvjeta, zadovoljavajuća ponuda radno sposobnog i aktivnog stanovništva, infrastrukturno planiranje i uređenje, kvaliteta života zajednice i kultura, inovacije i kreativnost, naseljenost i aglomeracija (Devčić i dr., 2015).

U današnjim vremenima globalizacije i regionalizacije, nailazimo na pojam učeće, kreativne i inteligentne regije. Poblje ćemo ih prikazati kroz tablicu br. 6: Učeća, kreativna i inteligentna regija.

Tablica 6: Učeca, kreativna i inteligentna regija

UČEĆA REGIJA	KREATIVNA REGIJA	INTELIGENTNA REGIJA
<p>-omogućava tijek znanja, ideja i učenja</p> <p>-izvor su inovacija i tehnoloških dostignuća</p> <p>-potiču ekonomski rast</p> <p>-umreženost vlade, industrije i obrazovne zajednice s ciljem regionalnog razvitka</p> <p>-suradnja i natjecanje malih i srednjih poduzeća</p> <p>-kolektivno učenje i kontinuirano stvaranje stručnog i obrazovanog ljudskog kapitala</p> <p>-proizvodnja temeljena na znanju</p> <p>-interakcija geografskog, ekonomskog, socijalnog, akademskog, društvenog i regionalnog razvoja</p>	<p>-privlačenje i poticanje kreativnosti, znanja i inovacija kao motora suvremenog regionalnog razvoja</p> <p>-pojam „kreativni gradovi“ koji govori o poticanju kreativne ekonomije i kulture</p> <p>-ubrzan pristup informacijama</p> <p>-kreativan talent</p> <p>-osobna komunikacija i slični interesi važan su input kreativnosti</p> <p>-znanstvena, tehnološka, ekonomska i kulturna kreativnost</p>	<p>-predstavlja inteligentno upravljanje regijom</p> <p>-postoje inteligentne regije, gradovi i države</p> <p>-napredna informacijsko komunikacijska tehnologija</p> <p>-kontinuitet u konkurentnosti</p> <p>-bolje korištenje tehnika i alata, znanja, resursa i sposobnosti</p> <p>-efikasnost i efektivnost</p>

Izvor: autorova izrada prema: Devčić, A. i Šostar M. (2015.) *Regionalni razvoj i fondovi Europske unije: prilike i izazovi*, Veleučilište u Požegi, Impresum: Požega (2021)

Tablica 6: Učeca, kreativna i inteligentna regija, predstaviti će se koncept učee, kreativne i inteligentne regije te prikazati njihove najvažnije karakteristike poput; inteligentnog načina upravljanja regijom, poticanja kreativne ekonomije, nesmetanom i konstantnom kolanju informacija i znanja, efektivnijem i efikasnijem korištenju resursa, talenata, vještina, sposobnosti i znanja za cjelokupnu zajednicu.

Iduće potpoglavlje govori o važnosti privlačenja financijskih sredstava iz fondova Europske unije te njihova implementacija u pozitivne svrhe za države Europske unije.

5.1. Važnost privlačenja sredstava iz EU fondova u Republici Hrvatskoj

Pristupanjem Republici Hrvatske u Europsku uniju ponuđeni su fondovi za što bržu i bolju prilagodbu zakonima i propisima Europe i to je veliki događaj za našu zemlju, usporedno dotadašnjem načinu života i rada. Počinje biti od iznimne važnosti poznavanje projektnog menadžmenta i načina kako privlačiti sredstva iz fondova Europske unije te ostalih mnogobrojnih mogućnosti. Republici Hrvatskoj na tom putu stoje određeni problemi zbog velike nezaposlenosti, čestih fluktuacija i manjka osposobljenih i stručnih kadrova, straha od riskiranja i umjesto toga, kao bolju soluciju, prihvaćanje komfornosti, nedovoljne informiranosti o projektima, neiskorištenosti sredstva i inputa. Na korištenje su ponuđeni kohezijski i strukturni fondovi Europske unije koji donose razne pogodnosti; obrazovanje nezaposlenih ljudi, otvaranje novih radnih mjesta, međunarodnu razmjenu mladih, promoviranje različitosti, pristup novim sirovinama i izvorima energije te proširenje plovnih, cestovnih i željezničkih pravaca. Zbog toga nam je potrebna sposobna, obrazovana i mlada radna snaga koja će se znati uhvatiti u koštac sa tim izazovima. Također je vrlo bitno educirati bitne segmente u smjeru izrade dobre projektne dokumentacije koja je u skladu sa visokim standardima Europske unije te općeniti ulog u projektni menadžment i naobrazbu u tom aspektu. Europska unija prilagođava financijsku potporu potrebama Republike Hrvatske otkad je dio njezine cjeline (Europski strukturni i investicijski fondovi, 2021).

Tolušić navodi primjere razvoja financijske pomoći Republici Hrvatskoj iz Europske unije preko CARDS, ISPA, SEPARD, PHARE programa pomoći. CARDS podrazumijeva pomoć zajednice za izgradnju institucionalnih, socijalnih, gospodarskih i zakonskih temelja. ISPA se

odnosi na pomoć u financiranju projekata zaštite okoliša i prometnog sektora. SEPARD čini fond pomoći za ruralni razvoj a PHARE , program regionalnog razvoja ljudskih potencijala (Tolušić, 2013). U najvažnije fondove ubrajaju se: strukturni fond, (kojeg čine Europski fond za regionalni razvoj i Europski socijalni fond), Kohezijski fond, Europski poljoprivredni fond i fond za ruralni razvoj, te Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (Europska unija, 2021). Dva su osnovna tipa EU fondova: fondovi koji upravljaju između zemalja članica i Europske Unije kada akreditirane članice objavljuju i realiziraju natječaje, te fondovi kojima se upravlja iz centra Europske komisije-Bruxellesa. Većina sredstava Europske unije koja čine cca 76% proračuna čine upravo fondovi zajednički upravljanim od Europske unije i zemalja članica (Tufekčić, 2013). Prikazat će se najvažniji fondovi Europske unije Slika 2: Europski fondovi.

Slika 2: Europski fondovi

Izvor: www.strukturnifondovi.hr (pristupljeno: svibanj 2021.)

Ukratko će se objasniti najvažnije fondove Europske unije prikazane na Slika 2: Europski fondovi. Kohezijski fond označava poticanje održivog razvoja zemalja Europske unije koji ostvaruje BNP po stanovniku manji od 90 % prosjeka Europske unije te smanjivanje gospodarskih i socijalnih nejednakosti između članica. Europski fond za regionalni razvoj potiče stvaranje održivog razvoja kojim se smanjuju regionalne različitosti članica, dok se Europskim socijalnim fondom teži poticanju održivog socijalnog razvoja kojim se pomaže najsiromašnijim članicama Europske unije u smislu zapošljavanja i socijalno stabilnog života. Europski fond za regionalni razvoj i Europski socijalni fond čine europske strukturne fondove.

Zatim imamo Europski fond za pomorstvo i ribarstvo koji potiče održiv i konkurentan razvoj u sektoru ribarstva i *aqua*-kulture dok Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj teži održivom i konkurentskom razvoju u sektoru poljoprivrede i šumarstva, zaštite okoliša, prehrambenog lanca, klimatskih promjena. (Strukturni fondovi, 2021).

Glavni problemi s kojima se susreću države kada žele privući sredstva iz europskih fondova su neupućenost u stanje razvijenosti u pojedinim regijama i zemljama Europske unije. Naravno da ne postoji savršeni model jer je svaki sustav sam po sebi složen i individualan. Regionalna politika uvelike ovisi o utjecajima iz okoline, ljudskom faktoru, materijalnim resursima, autonomiji i razvijenosti regija. Utvrđujemo da su razvijenije regije uspješnije u apsorpciji sredstava iz EU fondova.

U sljedećem potpoglavlju prikazat će se analiza trenda promjene stanja i stupnja regionalnog rasta i razvoja u Republici Hrvatskoj, odnosno stvaranje preduvjeta za regionalni rast. U potpoglavljima nadalje osvrnuti ćemo se na suvremene trendove i promjene koje prate regionalnu ekonomiju, zatim na regionalni razvoj Varaždinske županije, koja je centrirana kao najviše analizirana tematika diplomskog rada.

5.2 Analiza trenda promjene stanja i stupnja regionalnog rasta i razvoja u Republici Hrvatskoj

U Republici Hrvatskoj je izražena dugogodišnja problematika za stvaranjem uvjeta koji osiguravaju nacionalni i regionalni razvoj i rast. Na taj problem je utjecao u velikoj mjeri i Domovinski rat 1991. godine koji je unazadio već ionako nestrukturiranu, zastarjelu industriju, zabrinjavajuću financijsku situaciju u državi (unatoč velikom potencijalu koji ostvarujemo najviše kroz turizam), problem velike nezaposlenosti, česte fluktuacije i nedostatak stručnih kadrova, manjak informiranosti i iskustva, slabo ulaganje u istraživanje i razvoj, nedostatak tehnoloških dostignuća, loša infrastruktura, nedovoljna alokacija resursa, neiskorištenost kapaciteta, problem pravosuđa i korupcije, te trenutačno i borba sa COVID-19 virusom kako na globalnoj razini i u Europskoj uniji, tako i u Republici Hrvatskoj (Vlada Republike Hrvatske, 2021). Sve to je otegotna okolnost u kojoj se Republika Hrvatska nalazi i koja utječe na regionalni rast i razvoj. Prije svega, potrebno će biti objasniti što označava pojam regija, regionalni rast te regionalni razvoj.

Prema Baletić, 1995, u Marošević, 2021, regija predstavlja određeno područje uvjetovano geografskim aspektom a koja se kao zasebna gospodarska cjelina svojim položajem u društvenom gospodarstvu, proizvodnji, stanju materijalnog i nematerijalnog bogatstva kojim raspolaže, te dohotku *per capita*, izdvaja kao individualna cjelina te samim time postaje jasnija i jednostavnija za promatranje, analiziranje i praćenje stanja prema određenim kategorijama komparacije. „Regionalni razvoj predstavlja noviji smjer razvoja u regionalnoj ekonomiji. To je dinamičan proces temeljen na uzajamnom djelovanju sudionika određenog procesa-poslovnog sektora, kućanstva/radnika i vladinog sektora. Regionalni razvoj promiče se kompetitivnim okruženjem koje uključuje kompetentnu radnu snagu, efektivne institucije te dobro razvijenu infrastrukturu, financije i logistički sustav, a većina se navedenih *inputa* locira kao segment privatnog sektora. Regionalni razvoj predstavlja noviji smjer razvoja znanstvenog područja u ekonomiji, koji je najviše vidljiv kada promatramo regionalnu ekonomiju“ (Marošević, 2021:32,33). Pojam regionalnog rasta ne može se jasno definirati, pa se koristi kao sintagma „promjena“ i vrlo je opstruktivno o njemu govoriti. Uglavnom se pri tome misli na porast proizvodnje, proizvodnih kapaciteta i gospodarskim paradigmama općenito, poput rasta radne snage, proizvodnosti, kapitala te tehnologije a koji se izražava prema BDP-u (bruto domaćem proizvodu) po stanovniku.

„Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije nositelj je politike ravnomjernog regionalnog razvoja čiji je cilj dodatno razvijati slabije razvijena područja u Republici Hrvatskoj i tako smanjiti regionalne razvojne nejednakosti. Jedan od najvažnijih ciljeva Europske unije upravo je regionalni razvoj članica koji se reflektira na ukupan razvoj i uspješnost djelovanja Europske unije. Trećina proračuna Europske unije odlazi na razvoj slabije razvijenih regija koji se provodi kroz kohezijsku politiku Europske unije. Ravnomjerni regionalni razvoj podrazumijeva planiranje, provođenje i koordinaciju aktivnosti regionalne razvojne politike i uspostave cjelovitog sustava programiranja, upravljanja i financiranja regionalnog razvoja“ (Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, 2021).

Stoga se u Europskoj uniji pa tako i u Republici Hrvatskoj provode različiti programi i mjere kako bi se smanjila neuravnoteženost u razvoju te stekli uvjeti za rast i razvoj, a najvažnije održivi rast i razvoj. Također se pripremaju strateški i operativni dokumenti te projekti kako bi se privukla sredstva fondova Europske unije. Kriterije regionalizacije moguće je kombinirati da bi se došlo do zajednice dugoročnih razvojnih interesa te kako bi se kroz njih determinirali unutrašnji regionalni pravci, posebice politički i ekonomski pravci u ustroju zemlje. Prostorna

stvarnost se očituje kroz: a) zemljopisno-morfološke karakteristike i prirodne izvore (reljef, tlo, klima, flora i fauna, voda, mineralni izvori, promet), b) demografiju, cirkuliranje ljudi u prostoru, ljudski kapital, c) proizvodnju i fiziološke procesi sa utjecajem na ekološki sustav, d) stanje i funkcioniranje javnog sektora, vanjske ekonomije i disekonomije, e) stanje urbanih i perifernih ruralnih struktura te funkcioniranje financijskog i realnog sektora, f) socijalne karakteristike, g) društvene karakteristike i norme. Prema ovoj klasifikaciji, možemo uočiti relevantnu sliku stanja i izolirati probleme koje trebamo posebno analizirati te izabrati kriterije regionalizacije na nacionalnom prostoru (Bogunović, 2011).

U Europskoj uniji je regionalizaciju i regionalnu ekonomiju uvjetovala industrijska revolucija. Zbog konzervativizma i otpora prema promjenama, regionalizam je bio ograničen i uvjetovan. Kako u Europskoj uniji, tako i u Republici Hrvatskoj postoje disproporcije regionalnog razvitka koje predstavljaju veliki problem. Prema stupnju razvijenosti u Republici Hrvatskoj, na prijedlog Ministarstva a prema odluci Vlade Republike Hrvatske, rangirano je četiri kategorije koje su danas okosnica rangiranja županija prema indeksu razvijenosti svake pojedine županije. Indeks razvijenosti nam govori o društveno-gospodarskim pokazateljima kojima prikazujemo stupanj razvijenosti jedinica lokalne i regionalne samouprave. Razvrstavalo se na sljedeći način: 1. skupina jedinica regionalne uprave nositelj je indeksa razvijenosti manjeg od 75 posto do 100 posto prosjeka Republike Hrvatske, 2. skupina indeksa razvijenosti je u intervalu od 75 posto do 100 posto prosjeka Republike Hrvatske, 3. skupina ima rang razvijenosti između 100 posto i 125 posto, dok 4. skupina regionalne uprave predstavlja indeks razvijenosti prosjeka Republike Hrvatske veći od 125 posto (Marošević, 2021). Rašić, 2003 u Marošević, 2021 govori kako pojam regionalizacija predstavlja postupak razgraničavanja i odvajanja dijelova prostora prema određenim obilježjima dok Baletić, 1995 u Marošević, 2021, navodi kako regionalizam znači inzistiranje na političkoj i kulturnoj autonomiji i posebnosti povijesno i kulturno formiranih homogenih regionalnih zajednica unutar šire nacionalne države (Marošević, 2021).

Gospodarska kriza i rat su uzrokovali velike regionalne disproporcije gdje su kapital i rad nedovoljno mobilni, a poslodavci nedovoljno informirani o prilikama. Problemi regionalizacije dakle u Republici Hrvatskoj imaju dublju problematiku sa čestim promjenama ustroja teritorija koji je bio uglavnom politički uvjetovan. Postupak regionalizacije u Republici Hrvatskoj seže u daleku prošlost sa čestim teritorijalnim previranjima, uglavnom političkim a manje ekonomskim kriterijima. U zadnjih dva desetljeća Republika Hrvatska je prošla kroz tri

gospodarska razdoblja. Prvo razdoblje je trajalo do 1993. godine kada se dogodila prva tranzicija uslijed ekonomske krize koju je odlikovao rast inflacije, jačanje nezaposlenosti, stagnacija gospodarstva, privatizacija poduzeća i ratna agresija nad Republikom Hrvatskom. Drugo razdoblje započelo je 1993. godine sa stabilizacijskim programom i trajalo sve do 1990. godine. Smanjivala se inflacija, a fiskalna politika je bila stabilna. Događale su se investicije obnove razrušenih objekata tijekom rata, te reforma poreznog sustava. Treće razdoblje trajalo je do 2007. godine i ono je bilo ključna i prijelomna točka u Hrvatskoj privredi. Provodile su se reforme financijskog i privrednog sektora (Devčić i dr., 2015).

Kako bi se smanjile regionalne razlike u Republici Hrvatskoj trebalo bi smanjiti razlike najrazvijenijih i najnerazvijenijih regija prema omjeru 2:1, te poboljšati uvjete razvoja pograničnih područja, devastiranih, izoliranih, područja od posebne državne skrbi, izolirana otočka područja, nedostupnija brdsko-planinska područja i slabo naseljena područja gdje je vlada velika neiskorištenost prirodnih resursa. Također bi trebalo djelovati u području smanjivanja razlika u zapošljavanju, obrazovanju i zdravstvu, napraviti kompletan ustroj regionalne zajednice i uskladiti ga sa ustrojem Europske unije, te na najbolji mogući način koristiti sredstva iz europskih fondova (Čavrak, 2009).

Trenutna regionalizacija u Republici Hrvatskoj je politički uvjetovana i čini improvizirano stanje. Kako navodi Čavrak, 2011 u Marošević, 2021, Republika Hrvatska bi se trebala ugledati na bogate europske zemlje u pogledu decentralizacije. Zbog monocentričnog gospodarskog razvoja sa gradom Zagrebom na čelu države, dogodio se pad industrije u ostalim Hrvatskim regijama i smanjenje dostupnih resursa. Dominiraju uglavnom malo i srednje poduzetništvo zbog stalne potrebe za fleksibilnosti i prilagodbi promjenjivim uvjetima u gospodarstvu. Stvaraju se mreže i partnerstva na lokalnoj razini i potiče pojedinačna proizvodnja a lokalne vlasti kreiraju programe potpore (Marošević, 2021).

U daljnjem pod-potpoglavlju govorit će se o regionalnoj konkurentnosti u Republici Hrvatskoj

5.2.1. Regionalna konkurentnost u Republici Hrvatskoj

Regionalne razlike se najčešće mjere u bruto domaćem proizvodu (BDP-u) *per capita*, dok je pretpostavka uspješnog regionalnog ekonomskog rasta i razvoja vidljiva putem regionalne konkurentnosti. Da bi regija bila konkurentna, treba se osigurati kvaliteta i kvantiteta poslovanja (Marošević, 2021).

Konkurentnost predstavlja glavni i najvažniji cilj svakog gospodarstva kako bi se osigurala bolja integriranost u globalnim lancima vrijednosti, održiv gospodarski rast, inovacije, obrazovanje, digitalizacija, prometna infrastruktura, ulaganje u istraživanje i razvoj. Vrlo važnim se smatra tržišno natjecanje kojim se štiti konkurencija i slobodno tržište. Tržišta gdje je jaka konkurencija moraju uložiti dodatne napore kako bi opstala i ostvarila povoljnu tržišnu poziciju te povećala efikasnost (Jovančević, 2020).

Republika Hrvatska je sve konkurentnija i ima sve produktivniju i obrazovaniju radnu snagu. Nakon ekonomske krize u svijetu iz 2008. i 2009.godine koja nije zaobišla ni Republiku Hrvatsku, tijekom 2010. godine u Europskoj uniji je ipak bilo ostvareno 61 posto hrvatskog izvoza i 60 posto uvoza. Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju 1. srpnja 2013. godine počinje razdoblje vidljivih pozitivnih promjena. Otvorena su tržišta za slobodno kretanje roba, usluga, radne snage i kapitala, te mobilnost putovanja unutar EU 27 zemljama članicama Europske unije. Proširene su mogućnosti za bolji životni standard, zapošljavanje, prava i slobode kretanja, bolju organizaciju javne uprave i pravosuđa uz smanjenje korupcije, veću sigurnost zemlje, a pri tome ne gubeći vlastiti identitet, veća prava potrošača, bolju kontrolu proizvoda, modernizaciju infrastrukture te široke mogućnosti financiranja putem sredstava iz fondova Europske unije (Institut za međunarodne odnose, 2021).

U Tablica 7: Kompozitni indeks razvijenosti i pokazatelji izračuna kompozitnog indeksa razvijenosti izabranih županija u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2014.-2016. godinu. na sljedećoj stranici, prikazat će se kompozitni indeks razvijenosti i pokazatelji izračuna kompozitnog indeksa razvijenosti pojedinih izabranih jedinica regionalne samouprave u periodu od 2014. do 2016. godine. Županije smo izabrali na temelju vlastite percepcije važnosti, tako smo odabrali Grad Zagreb jer je najrazvijenija županija, Varaždinsku županiju jer je u fokusu ovog diplomskog rada, Osječko-baranjsku županiju zbog mjesta prebivanja, dok smo Zagrebačku županiju, Ličko-senjsku županiju, Splitsko-dalmatinsku županiju i Istarsku županiju odabrali zbog teritorijalne veličine i važnosti.

Tablica 7: Kompozitni indeks razvijenosti i pokazatelji izračuna kompozitnog indeksa razvijenosti izabranih županija u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2014.-2016. godinu.

Županija	Kompozitni indeks razvijenosti	Prosječni dohodak po stanovniku	Prosječna stopa nezaposlenosti	Stupanj obrazovanja VSS, 20-65god. iz 2011.	Indeks starenja (2011.)
Grad Zagreb	117,758	44,733,21	0,1007	0,3935	118,9
Varaždinska županija	101,713	28,714,71	0,0974	0,1628	107,3
Osječko-baranjska županija	96,009	26,216,25	0,2369	0,1749	106,3
Ličko-senjska županija	92,387	27,401,26	0,1696	0,1596	166,0
Splitsko-dalmatinska županija	103,930	28,190,12	0,1923	0,2472	102,3
Zagrebačka županija	105,890	32,579,23	0,1079	0,1678	100,1
Istarska županija	108,970	35,191,17	0,0654	0,2250	136,8

Izvor: autorova izrada prema podacima Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije, dostupno na: <https://razvoj.gov.hr> (pristupljeno: kolovoz, 2021)

Iz Tablica 7: Kompozitni indeks razvijenosti i pokazatelji izračuna kompozitnog indeksa razvijenosti izabranih županija u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2014.-2016. godinu. vidljivo je kako grad Zagreb, Zagrebačka županija i Istarska županija pripadaju u najviše rangirane skupine razvoja, dok se fokusirana Varaždinska županija nalazi odmah nakon njih u skupini razvijenosti, a na začelju su Osječko-baranjska županija, te najniže rangirana Ličko-senjska županija.

„Ekonomski razvoj na nacionalnoj razini, ostvaruje se konstantnim poticanjem ekonomskog razvoja na regionalnoj i lokalnoj razini, stalnim ulaganjima, inovacijama, efikasnošću, konkurentnošću, unapređenju znanja i vještina.“ (Borozan, 2009:1). Najvažnije za ekonomski razvoj je kontinuirano ulagati u unaprjeđenje kako bi se bilo što konkurentniji na globalnom, europskom i nacionalnom tržištu. Na konkurentnost hrvatskog gospodarstva najviše utječu Vlada i njezina fiskalna politika. Izravnim proračunskim subvencijama i poreznim poticajima izgrađuje se konkurentna pozicija. Prema Borozan, najvažniji u Hrvatskoj je Zakon o porezu na dobit iz 2004. godine koji sadrži porezne poticaje koji se tiču regionalnog razvoja, zapošljavanja kadrova i ulaganja u investicije. Bitno je stvoriti „novu dodatnu vrijednost“ koja se temelji na znanju i cjeloživotnom učenju, kreativnosti, odnosno nepresušnom ulaganju u ljudski kapital. Najbolji primjer za to je Nordijski model, jer Nordijske zemlje najviše financijskih sredstava ulažu u obrazovanje te sve jednako smatraju važnim u cjelokupnom procesu. Vlada mora usko surađivati sa poduzetnicima kako bi se na vrijeme prepoznale prilike u okruženju i kvaliteta usluga i proizvoda koji se nude te ih transformirati u konkurentsku prednost, odnosno mora biti katalizator između neiskorištene prilike i konkurentne prednosti. Cilj je da se stalno potiče efikasnost, produktivnost i težnja za ostvarenje konkurentnosti. Prema Borozan, 2009, Cini, 2009 ističe kako je najbolji načina za rast gospodarstva u Hrvatskoj, privlačenje tzv. „*greenfield*“ investicija, što se u Republici Hrvatskoj i nije baš najbolje koristilo. Tijekom 2020. godine, izravna inozemna ulaganja u Europskoj uniji smanjila su se za 80 posto i iznose oko 72,5 milijarde dolara, prema podacima UNCTAD-a (Konferencija UN-a o trgovini i razvoju), dok su u Republici Hrvatskoj pala za 2,4 posto i iznose 1, 304 milijarde dolara (Borozan, 2009).

Među tranzicijskim zemljama, Republika Hrvatska je peta zemlja na ljestvici inozemnih ulaganja sa 3.108 EUR-a *per capita* ali to ulaganje je bilo usmjereno na kupovinu kapitala a ne na „*greenfield*“ investicije, odnosno vrste izravnih stranih ulaganja u početku poslovanja.

U pod-potpoglavlju 5.2.2. objasnit će se Porterov model dijamanta.

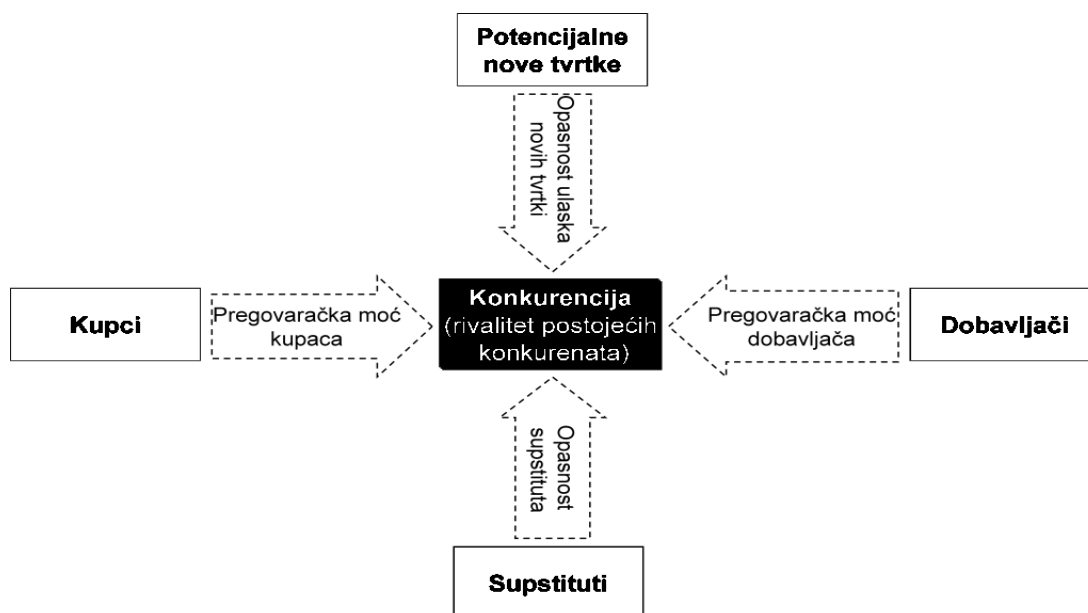
5.2.2. Porterov model dijamanta

Prednosti koje zemlja posjeduje se mogu iščitati iz Porterovog modela dijamanta ali sama prednost se najviše očituje kada se resursi koriste efikasno a konkurencija to ne može replicirati.

U mjerenju konkurentnosti pojedine zemlje odnosno njene industrije moguće je koristiti različite metode, od kojih je najčešća i najprihvaćenija metoda, Porter-ov model dijamanta. Model je razvio Michael E. Porter 1990.godine na pretpostavkama da se konkurentnost ne smije smatrati izolirano već kao cjelina a čiji se konačni rezultat mjeri stupnjem razvijenosti njegovih sastavnih komponenti. Prema Porteru, 1990 u Borožan, 2009, „nacionalna konkurentnost se razvija djelovanjem: faktorskih uvjeta, uvjeta potražnje, strategijom firmi, strukturom i rivalstvom te srodnih i podržavajućih industrija uz još dvije dodatne varijable koje utječu na ukupnu performancu a to su Vlada i prilike u okruženju“ (Borožan, 2009:77).

U nastavku će se na Slika 3: Porterov model dijamanta prikazati kako izgleda Porterov model dijamanta te što čini njegove najvažnije dijelove.

Slika 3: Porterov model dijamanta

Izvor: www.argus-grupa.hr (preuzeto: lipanj 2021.)

Na Slika 3: Porterov model dijamanta prikazan je Porterov model dijamanta kojeg karakterizira pet sila, pa se zove još i 5S model. Te sile su: pregovaračka moć kupaca, pregovaračka moć

dobavljača, opasnost od pojave supstituta, prijatna ulaska novih konkurenata te konkurencija među industrijom (Porterovih pet sila).

Faktorske uvjete (raspoložive inpute) čine faktori na kojima zemlja koristi svoju proizvodnju i koji su osnova konkuriranja. Osnovna podjela faktora je na: zemlju, rad i kapital ali ta podjela je previše općenita, te ih prema Porter-u dijelimo na: bazične (zemlja, rad, resursi), koji su nasljedni faktori, te specijalizirane faktore (znanje, kapital, infrastrukturu te specijalizirane resurse), koji su napredni faktori. Nasljedni bazični faktori u Republici Hrvatskoj su od izuzetnog bogatstva. Republika Hrvatska posjeduje iznimno vrijedne i netaknute prirodne resurse, prometno je vrlo dobro povezana i nalazi se na povoljnom geografskom položaju, posjeduje Jadransko more, mnogobrojne rijeke, šume te veliko bogatstvo ruda. Što se tiče naprednih faktora imamo problem sa starenjem stanovništva, nezaposlenošću, nekonkurentnim obrazovanjem te velikim odljevom domicilnih stručnjaka (Strategija Vladinih programa, 2021).

Uvjeti potražnje se raščlanjuju na tri glavne karakteristike: uvjeti domaće proizvodnje, veličina potražnje i internacionalizacija domaće potražnje. Što smo bliže kupcima, bolje razumijemo njihove potrebe i navike. U Republici Hrvatskoj su uvjeti potražnje relativno ograničeni jer je prostor Republike Hrvatske uglavnom malo tržište sa oskudnom kupovnom moći uz istodobno velike zahtjeve kupaca. Strategija poduzeća, struktura i rivalstvo se odnose na prikaz stanja poduzeća, te njihov plan za daljnji rad, kako su organizirani te tko upravlja njima. Govori o općenitoj strukturi tvrtki te kako provesti određene aktivnosti za ostvarenje dugoročnih i kratkoročnih ciljeva. Također se prikazuje i priroda rivalstva na razini zemlje. U Republici Hrvatskoj je industrija suočena sa privatizacijom i nestrukturiranim kapitalom. Srodne i potpomognute industrije prikazuju nam u kojoj je mjeri zastupljena komplementarna proizvodnja odnosno, potpomognute industrije govore o svim tvrtkama koje imaju direktan utjecaj na cjelokupno gospodarstvo. Važno je da industrije budu što konkurentnije međusobno, kako bi svaka težila što većem osobnom napretku (Borožan, 2009).

U podpoglavlju koje slijedi prikazat će se suvremeni trendovi i promjene u regionalnoj ekonomiji u aktualnom vremenskom razdoblju.

5.3. Suvremeni trendovi i promjene u regionalnoj ekonomiji

Globalizacijom su uklonjene granice između nacionalnih ekonomija, čime je olakšan pristup tržištima i cirkuliranju informacija i znanja. Nacionalna ekonomija se izdigla iznad razine regije i sve više teži globalnim trendovima u gospodarstvu. Regije su danas uočljive i izvan

nacionalnih prostora jer više ulažu u razvoj i promociju na pojedinačnoj razini nego na razini države, što sa sobom donosi bolje mogućnosti ali i veću borbu sa konkurencijom.

Današnji ekonomisti teže mjerenju stupnja ekonomskog razvoja pa većina ekonomista očekuje razinu domaćeg proizvoda kao najrelevantniju mjeru ekonomskog razvoja. Iako je Republika Hrvatska relativno mala zemlja po broju stanovnika, teritorijalnoj površini i stupnju ekonomskog razvoja, istraživanja ukazuju na prisutne nejednakosti u najrazvijenijim NUTS 2 regijama odnosno županijama. Taj jaz se manifestira kroz kretanje kapitala iz slabijih u snažnije regije, demografskog odljeva radno sposobnog stanovništva, prestanku gospodarskih aktivnosti, rasprodaji nacionalne imovine, devastiranom prostoru i neočuvanju naslijeđenog prirodnog i materijalnog bogatstva. Nerazmjer je također prisutan kroz prikaz BDP/per capita, (ne)mogućnost dugotrajnog zapošljavanja, (ne)dostupnost obrazovanja svima u jednakim uvjetima, prosječnoj neto plaći u državi, komunalnoj infrastrukturi, demografskoj strukturi, nedovoljnoj prometnoj povezanosti, manjku školovanih kadrova i stručnjaka, nedovoljnom zaštitom okoliša, parametrima uvoza i izvoza te konkurentnosti (Marošević, 2021).

Tablica 8: BDP po stanovniku (EUR) za 2017.godinu u izabranim županijama u Republici Hrvatskoj prikazat će se BDP po stanovniku (EUR) u 2017. godini u izabranim županijama u Republici Hrvatskoj.

Tablica 8: BDP po stanovniku (EUR) za 2017.godinu u izabranim županijama u Republici Hrvatskoj

IZABRANA ŽUPANIJA	BDP PO STANOVNIKU U 2017.godini
Osječko-baranjska županija	9 100 EUR-a
Varaždinska županija	10 100 EUR-a
Grad Zagreb	20 800 EUR-a
Splitsko-dalmatinska županija	9 100 EUR-a
Ličko-senjska županija	9 300 EUR-a
Istarska županija	14 900 EUR-a
Zagrebačka županija	9000 EUR-a

Izvor: autorova izrada prema Marošević, K. (2021), *Regionalni razvoj i neravnoteže u Republici Hrvatskoj*, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Pravni fakultet Osijek (2021)

Tablica 8: BDP po stanovniku (EUR) za 2017.godinu u izabranim županijama u Republici Hrvatskoj, prikazali smo vlastitim izborom nekoliko županija u Republici Hrvatskoj, koje smo izabrali, baš kao i u prethodnoj tablici br. 7 koja govori o kompozitnim indeksima razvijenosti, iz razloga što je Osječko-baranjska županija, županija prebivališta, Varaždinska županija je fokus rada, grad Zagreb najrazvijenija županija, te veličinom bitne Splitsko-dalmatinska županija, Ličko-senjska županija, Zagrebačka županija te Istarska županija. Iz prikazane tablice vidljivo je kako Varaždinska županija ima skoro dvostruko manji BDP po stanovniku (EUR) u odnosu na grad Zagreb, koji bilježi najviši BDP po stanovniku u Republici Hrvatskoj, i tek nešto viši BDP od Osječko-baranjske županije, Splitsko-dalmatinske županije, Zagrebačke županije i Ličko-senjske županije, koje su na samom dnu po ostvarenom BDP-u po stanovniku u Hrvatskoj. Istarska županija bilježi nešto manji BDP po stanovniku od grada Zagreba, ali visinom BDP-a se nalazi ispred Varaždinske županije.

Prema Devčić, 2015 navest ćemo ključne indikatore koji vode regionalnom razvoju i razvijenosti. To su pod brojem 1. Ljudski resursi koji su važni za informiranost i edukaciju o EU fondovima i načinu financiranja iz njih, kreativnost pri izradi projektne dokumentacije, suradnju i motivaciju osoba koje pripremaju projekte, zatim pod brojem 2. Materijalni resursi važni za tehnološku pripremljenost, financijski kapaciteti za subvencioniranje, te usklađivanje strateških dokumenata sa razvojnim potrebama, potom pod brojem 3. Razina apsorpcije EU fondova koji se odnose na količinu pripremljene dokumentacije, ugovorenih sredstava te stopa uspješnosti provedenih projekata, pod brojem 4. Autonomnost regija kojom se određuje stupanj regionalne konkurentnosti i ovisnost o financijskim sredstvima same države, i pod brojem 5. Regionalni razvoj koji se manifestira kroz količinu investicija, konkurentnost, potrošnju, nezaposlenost, populaciju (Devčić i dr., 2015: 177).

Za razvitak gospodarstva bitno je prepoznati utjecaj tehnološkog razvoja i razvitka te rasta kapitalnih investicija. Održiv ekonomski rast moguć je samo uz kontinuirano ulaganje u nove tehnologije. Dugoročni ekonomski rast ne donosi samo privlačenje inozemnog kapitala, već općeniti nacionalni interesi moraju biti u korelaciji sa interesima ostvarenja profita poduzeća. Nedovoljno se ulaže u istraživanje i razvoj. Dok u najrazvijenijim zemljama nacionalne Vlade ulažu u promociju ljudskog kapitala, u Republici Hrvatskoj se to svodi uglavnom na

fundamentalno istraživanje. Potrebno je ulagati u onu visoku tehnologiju, čija proizvodnja ostvaruje najveći napredak u odnosu na ostale sektore. Kroz znanost, komunikaciju i interakciju između država stvara se slika o stanju gospodarstva. Ulaganjem u znanost i moderno obrazovanje, tehnologiju i inovacije, interakcijom među poduzećima, Sveučilištima i institucijama širimo znanje prema tvrtkama kojima je to ulaganje „dodatna vrijednost“ koja ih pozitivno izdvaja od ostale konkurencije (European Commission, 2015).

Ulaganje u ljudski kapital je neizmjerljivo važno a odsutnost tog ulaganja može dovesti do nenadoknadivih šteta koje se događaju svakodnevno kada se zbog boljih uvjeta života i rada događaju osobne migracije populacije, koji zbog političkih ili osobnih razloga odlaze u potrazi za boljim životom. U Europskoj uniji se također osnivaju tehnološki centri i razvojno-istraživački tehnološki parkovi, dok se u Republici Hrvatskoj ulaže vrlo malo u istraživanje i razvoj općenito.

Izvozom se povećava otvorenost ekonomije i izlaganje stranoj konkurenciji. Male zemlje moraju trgovati više od velikih i tražiti svoju priliku i ne isključivo kupovati proizvode i usluge, nego tehnologijom i znanjem učiniti ih dostupnima i u vlastitim nacionalnim gospodarstvima.

Zaoštava se međusobno natjecanje rivaliteta i sve su veći zahtjevi kupaca koje je teško ispuniti bez pomoći države, investiranja u nove tehnologije, ulaganja u istraživanje i razvoj te menadžment općenito. Nije važno samo prihvatiti inovacije već se njima treba znati i efikasno koristiti i biti u tome bolji od konkurencije (Znanost, inovacije i razvoj: od inovacija do novih radnih mjesta, 2016).

U današnje vrijeme se u Europskoj uniji mnogo ulaže u specijalizirane centre znanja, a Republika Hrvatska tu pomalo zaostaje. Pretpostavka je da se premalo ulaže u znanost a to ulaganje evidentno donosi dugoročnu dobit. Rastom gospodarstva, raste i potražnja za obrazovanjem, te bi cilj svakog nacionalnog gospodarstva trebalo biti osiguravanje kvalitetnog obrazovanja dostupnog svima pod jednakim uvjetima. Republika Hrvatska bi trebala težiti demokratskom, inovativnom i tolerantnom društvu na način da podiže svijest o važnosti cjeloživotnog obrazovanja, važnosti razvoja osobnih potencijala i ulaganja u napredne tehnologije i izvrsnost, novim konceptom osnovnoškolskog obrazovanja, neophodnim raspolaganjem znanjima i vještinama koje su nužne u današnjem društvu. U Republici Hrvatskoj se događa teško zaustavljiva depopulacija stanovništva te postoji veliki broj odraslog stanovništva koje nema završeno niti osnovno obrazovanje i nedovoljno je informatički

obrazovana. Primjećuju se velike razlike i u strukturi i načinu rada nastavnog osoblja na Visokim učilištima i fakultetima, poglavito zbog velike fragmentiranosti sustava. Ljudski i materijalni resursi u Republici Hrvatskoj su vrlo ograničeni pa bi trebalo usmjeriti snage na opsežnije analize sustava prije važnih odlučivanja, kako bi eventualne pogreške u radu bile smanjene na prihvatljivu razinu. Za funkcioniranje svih institucija u obrazovno-istraživačkoj djelatnosti, potrebna je veća autonomija svih institucija. Republika Hrvatska je nisko stacionirana po razvijenosti zemalja u Europskoj uniji, stoga je unapređivanje kvalitete i težnja ka izvrsnošću, originalnosti i inovativnosti, nužan faktor kako bi se dogodio uspješan prijenos znanja na sve grane gospodarstva (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2014).

U razvijenim zemljama već neko vrijeme se stvaraju mreže znanja, tzv. „*knowledge networks*“ koje potiču, ne samo znanje i obrazovanje, već i usku suradnju Sveučilišta i industrije. U Republici Hrvatskoj stvara se kvalitetan i obrazovan ljudski kapital ali se stečeno obrazovanje, znanje i vještine ne koriste efikasno niti racionalno. Ključno je cjeloživotno obrazovanje, te modernizacija i struktura gospodarstva (Ćosić i dr., 2001).

Tablica 9: Najvažniji ciljevi koji vode ekonomskom prosperitetu zemalja članica u Europskoj uniji prikazat će se pet najvažnijih ciljeva kojima se potiče ekonomski prosperitet zemalja članica u Europskoj uniji (Savić i dr., 2015).

Tablica 9: Najvažniji ciljevi koji vode ekonomskom prosperitetu zemalja članica u Europskoj uniji

1. Zaposlenost stanovništva	-75 % radno sposobne populacije u starosnom intervalu od 20-64 godine trebalo bi biti zaposleno
2. Ulaganje u istraživanje i razvoj te inovativnost	-barem 3% BDP-a trebalo bi izdvojiti za ulaganje u R&D (istraživanje i razvoj) kako bi se stvorila dodatna vrijednost i konkurentna prednost
3. Obrazovanje stanovništva	-trebalo bi sniziti postotak napuštanja školovanja jer čak 40% osoba do 35.god starosti ima najviše završen III. stupanj obrazovanja

4. Socijalna uključenost	-siromašnog stanovništva koje živi u socijalno neprihvatljivim uvjetima je preko 20 milijuna u Europskoj uniji
5. Klimatska i energetska učinkovitost	-20 % energije treba se stvarati iz obnovljivih izvora te je potrebno povećanje energetske učinkovitosti od 20%

Izvor: izrada autora prema: Savić, Z., Bukovac, S. i dr. za izdavača Burilović, L. (2015.), *Kohezijska politika Europske Unije i Hrvatska 2014.-2020.* (Vodič kroz strateški okvir i pregled mogućnosti financiranja, Hrvatska gospodarska komora, Zagreb [Elektronička građa], (2021)

Tablica 9: Najvažniji ciljevi koji vode ekonomskom prosperitetu zemalja članica u Europskoj uniji prikazuje najbitnije ciljeve za ekonomski prosperitet u Europskoj uniji, odnosno zapošljavanje, istraživanje i razvoj te inovacije, obrazovanje, socijalnu uključenost i ciljeve klimatske i energetske učinkovitosti te kojem postotku bi trebalo težiti po pojedinom cilju kako bi se stvorili adekvatni uvjeti za ostvarenje zadanih ciljeva u programskim razdobljima, a koji bi služili kao daljnja okosnica za procjenu uspješnosti i planiranje budućih programskih razdoblja.

Sljedećim potpoglavljem konačno, dolazi se do prikaza regionalnog razvoja Varaždinske županije te usporedbe sa konkurencijom u drugim županijama na nacionalnoj razini.

5.4. Regionalni razvoj Varaždinske županije i analiza konkurentskog okruženja

U samom središtu izrade ovog diplomskog rada, izabrana je Varaždinska županija te grad Varaždin koji je centriran na njenom teritoriju kao grad čiji se razvoj oduvijek temeljio na uspješnom povlačenju sredstava iz Europske unije za obnovu javnih objekata te težnji da bude još bolji u idućim proračunskim razdobljima. Varaždinska županija efikasno promovira kohezijsku politiku Europske unije te koristi njene dobrobiti i financijska sredstva iz fondova Europske unije na vrlo uspješan način.

Varaždinska županija se nalazi na sjeverozapadu Republike Hrvatske i treća je najmanja županija u Republici Hrvatskoj ali je najgušće naseljena, županija koja prema popisu iz 2011. godine broji 175 951 tisuću stanovnika. Čine ju šest gradova; Varaždin, Ludbreg, Lepoglava, Novi Marof, Varaždinske toplice i Ivanec, 22 općine i 302 naselja sa sjedištem u gradu

Varaždinu. Varaždinska županija je najstarija hrvatska županija a grad Varaždin je bio glavni grad Republike Hrvatske od 1767. do 1776. godine te je bogato kulturno, upravno i prosvjetno središte sa snažnim prometnim značajem. Varaždinska županija je također važno čvorište vodotoka, izvora i podzemnih voda, ima 30 zaštićenih prirodnih vrijednosti, poput regionalnog parka Mura-Drava, park šume Trakošćan, područja Kalnika, pećine Vindija, Beline lipe, Gaveznice, Mačkove špilje, Arboretum opeke, Grebengrada, te Dravske park šume koji su ujedno i pod zaštitom UNESCO (Organizacija ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu), te šest kulturnih dobara od nacionalne važnosti, poput najznačajnijih Špencirfesta i Varaždinskih baroknih večeri. Sve su to elementi prepoznatljivosti ove destinacije. Poseban je to srednjeeuropski prostor spoja glazbe i umjetnosti, prirode i kulture sa ogromnim povijesnim i kulturnim nasljeđem (Varaždinska-županija, 2021).

Grad Varaždin posjeduje povelju prijateljstva i suradnje sa čak osam europskih gradova i jednim kineskim: Ravensburg (Njemačka), Koblenz (Njemačka), Trnava (Slovenija), Zalaegerszeg (Mađarska), Montale (Italija), Ptuj (Slovenija), Auxerre (Francuska), Bad Radkesburg (Austrija), Wuhan (Kina). Između njih se promovira suradnja u vidu društvenih, gospodarskih, sportskih i kulturnih zajedničkih interesa svih građana. Potiče se zajednička suradnja kroz projekte financiranja iz fondova EU (Europa za građane) te je član europske mreže lokalnih samouprava A.C.T.E.-Europska zajednica tekstilnih gradova s velikim nasljeđem i potencijalom u tekstilnoj, kožarskoj i obućarskoj industriji. Želja je da se taj segment gospodarstva promovira na razini Europske unije i da se pomogne osvijestiti važnost tekstilne industrije te smanjiti trend pada u tom segmentu općenito (Habuš, 2016). Sama vizija Varaždinske županije govori da treba i dalje težiti da se Varaždin promovira još intenzivnije kao najvažnije središte te županije, kao grad prosperiteta, autentičnosti, zelenila, lagodnog života i urbanog središta, koji će biti prepoznat i izvan nacionalnih granica.

Za Varaždinsku županiju važno je ne izostaviti ukratko osvrnuti se spomenuti Varaždinski međunarodno poznati i priznati festival, Špencirfest ili laički rečeno „festival uličnih šetača“. Prema ispitivanju Domšić 2015, „Špencirfest ima najveći učinak u kategoriji društvenih kohezija i osnaživanja zajednice, a najlošije su ocijenjeni učinci povezani sa osobnim razvitkom i obrazovanjem. Njegova bogata baština je pokretač ekonomskog razvoja kroz društvenu koheziju, rješavanje konflikata, razvoj građevinskih vrijednosti, obrazovanja, kreativnosti pojedinca, potrebom za osobnom evaluacijom u vrijeme globalne krize u urbane regeneracije. Primjenom faktorske analize predlaže se raspodjela učinaka Špencirfest-a od društvene

važnosti u četiri skupine: kohezija društva i zajednice, osobni razvoj, ekonomski prosperitet i lokalni identitet“ (Domšić, 2015:185). Špancirfest nije samo događaj od važnosti na lokalnoj razini, već je njegova važnost rasla iz godine u godinu i prerasla je odavno nacionalnu razinu. To je ujedno i odlična promocija hrvatskog turizma i gospodarstva u kontinentalnoj Hrvatskoj. Varaždin je zaista, možemo reći, pronašao način globalnog pristupa promociji i postizanju prosperiteta u gospodarstvu te način kako se „izdići“ iznad konkurencije. Ključ uspjeha je naravno u iskorištavanju nasljednih resursa i ponuđenih prilika u uvjetima nesavršene konkurencije gdje je Varaždin središte kreativnosti, poduzetništva i kulture u Varaždinskoj županiji i Republici Hrvatskoj. U primarne produkte važne za turizam Varaždinske županije ubrajaju se: kulturni turizam, zdravstveni turizam, gastronomija i enologija, ruralni prostor, planinarenje i ciklo-turizam, a u sekundarne sekvence spadaju još vjerski turizam, lov i ribolov, golf, te poslovni turizam. Tercijarni proizvod se očituje kroz tranzitni turizam, adrenalinske sportove i obrazovni sustav (Strategija razvoja ljudskih potencijala Varaždinske županije).

U nastavku, prikazat će se SWOT analiza Varaždinske županije prema autorovoj osobnoj izradi, odnosno analiza općeg stanja gospodarstva kroz prilike, prijetnje, snage i slabosti koje utječu na konkurentnost Varaždinske županije a odnose se na stanje u industriji i gospodarstvu, prometnoj i infrastrukturnoj mreži, obrazovanju, kulturi, socijalne karakteristike, društvene karakteristike, stanje zaposlenosti, situaciju u turizmu, poljoprivredi, energetske učinkovitost, migracije stanovništva, tehnološki napredak i ostale važne prednosti i nedostatke u Varaždinskoj županiji.

U Tablica 10 koja slijedi prikazat će se SWOT analiza na uzorku Varaždinske županije.

Tablica 10: SWOT analiza Varaždinske županije

SNAGE – S	SLABOSTI – W
-snažna tekstilna, prehrambena, građevinska industrija -efikasno korištenje sredstava iz EU fondova -razvijen turizam i mnogobrojne manifestacije te bogati društveni život -zavidno kulturno i tradicijsko nasljeđe -urbano i uredno kontinentalno središte HR	-nedovoljno ulaganje u centre za istraživanje i razvoj te neznatne inovacije -manjak tehnoloških dostignuća te komunikacijskih i informacijskih tehnologija -odljev stručnog školovanog kadra

<ul style="list-style-type: none"> -dobra prometna infrastruktura i blizina glavnom gradu Zagrebu -zaštićena i netaknuta priroda te očuvanost tla, zraka i vode -visoka razvijenost -relativno visoka zaposlenost -školovani i sposobni kadar -briga za socijalno osjetljive skupine -visoko ulaganje u sport i rekreativne sadržaje -razvijen gradski i ruralni turizam -efikasnost rada javne uprave -urbano i moderno središte -grad za siguran i ugodan život -veliki poljoprivredni kapaciteti -zdravstveni turizam -ulaganje u modernizaciju s naglaskom na tradicijsku vrijednost 	<ul style="list-style-type: none"> -većinska starost populacije u usporedbi sa mladima -nedovoljno riješeno pitanje zbrinjavanja otpada -smještaj prosperitetnih grana industrije i trgovine na periferije što izaziva zapuštenost i neatraktivnost središnjih dijelova gradova -manjak zračne luke, zastarjeli autobusni kolodvori -zastarjele i derutne zgrade javne uprave -nedostatak volontera i edukacija i radionica za socijalno osjetljive skupine - slab izvoz a velik uvoz jeftinih proizvoda -nedostatak ugostiteljskih objekata i smještajnih kapaciteta -manjak dodatnih sadržaja koji bi dugoročnije zadržali turiste i posjetitelje -nesigurnost posla i plaće
PRILIKE – O	PRIJETNJE - W
<ul style="list-style-type: none"> -korištenje sredstava iz strukturnih i kohezijskih fondova Europske unije -ulaganje u zapošljavanje i razvoj novih industrijskih grana -poticanje malog i srednjeg poduzetništva -energetska učinkovitost -veliki prirodni resursni kapital -investiranje u zdravstveni i obrazovni kadar -razvoj turizma na nacionalnoj i internacionalnoj razini -unikatna kulturna baština -umreženost javne uprave, poduzetnika i stanovništva 	<ul style="list-style-type: none"> -nedovoljna očuvanost prirodnih resursa -neučinkovita uprava -propadanje autohtonih obrta i obrta po kojima se županija prepoznaje -manjak dodatnih zabavnih sadržaja -manjak fakulteta i adekvatnih srednjih škola -iseljavanje stručnjaka -migracija stanovništva -pad nataliteta -privatizacija i prisutnost sive ekonomije -ne poticanje suficitarnih obrazovnih programa

-visokoobrazovani i stručni kadar	-pretvaranje poljoprivrednih površina u građevinske lokacije -gospodarska djelatnost u opadanju
-----------------------------------	--

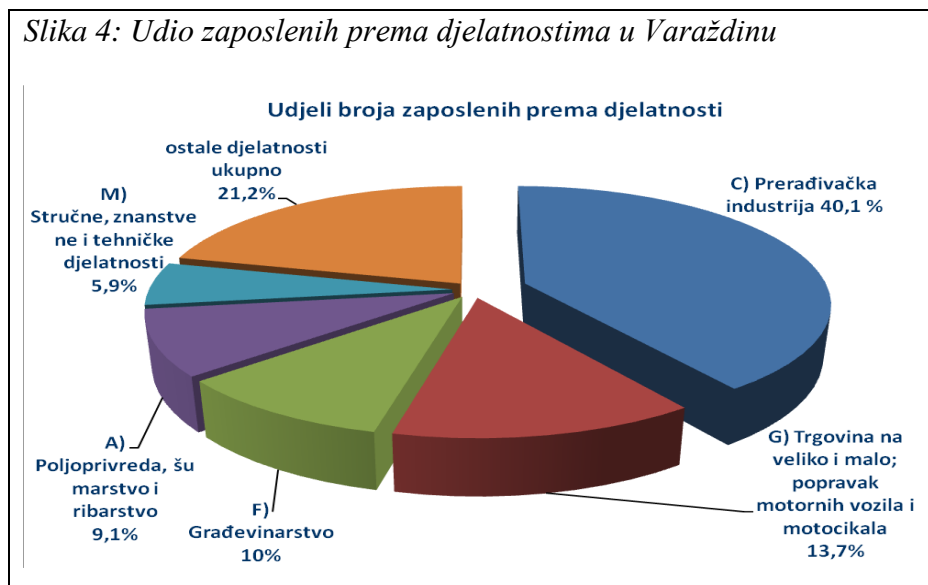
Izvor: autorova izrada SWOT analize (2021)

Prikazanom SWOT analizom Varaždinske županije u Tablica 10 prikazani su najvažniji ekonomski, ekološki, energetska, socijalni, društveni, poljoprivredni, industrijski, politički i geografski aspekti izabrane županije kroz pregled najvažnijih snaga, slabosti, prijetnji i prilika.

Nije zanemarivo spomenuti kako je u Varaždinu održana važna međunarodna konferencija o europskim strukturnim i investicijskim fondovima, tj. ESI fondovima nakon 2020. kako bi se promoviralo i predstavilo kohezijsku politiku za naredno, sada već aktualno sedmogodišnje proračunsko razdoblje 2021.-2027., pod nazivom: „*Together for Cohesion; Let's reUnite!*“ Za vrijeme konferencije moglo se educirati o važnosti i učincima kohezijske politike u Republici Hrvatskoj i novim pravcima aktualnog proračunskog razdoblja te koliko je ključno kohezijsku politiku približiti građanima za poboljšanje života cjelokupne zajednice te važnost ulaganja u ESI fondove. Novim razdobljem učinjena je modernizacija kohezijske politike sa fokusom na financiranje europskih politika koje teže boljoj; socijalnijoj, povezanijoj i zelenijoj Europskoj uniji. Varaždinska županija je do sada bila vrlo uspješna u privlačenju sredstava iz Europskih fondova ali je bilo i određenih propusta, poput nemogućnosti infrastrukturnih ulaganja u školstvo i zdravstvo, osim za ranjive i socijalno osjetljive skupine. Zbog toga je presudno da je Varaždin dio nacionalne razvojne politike. Nakon ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju, Varaždinska županija kao suvremena regija najviše investicija ostvaruje upravo privlačenjem bespovratnih sredstava iz EU fondova, od čega je vrijednost projekata više od 800 milijuna. Njima se ulaže u obnovu i izgradnju javnih objekata, s prioritetom na bolnice i škole (Varaždinska županija, 2021).

Varaždin je 2013. godine prema podacima državnog zavoda za statistiku ostvario BDP od 8 415 EUR-a (Varaždinska županija, 2021) i indeks razvijenosti četvrte skupine, što znači u intervalu između 100% i 125%, dok je po neto dobiti/gubitku bio na devetoj poziciji u Republici Hrvatskoj a po broju zaposlenih i prihodima nalazio se na relativno visokom petom mjestu (Habuš, 2016.).

Na Slika 4: Udio zaposlenih prema djelatnostima u Varaždinu, prikazat će se slikoviti prikaz udjela zaposlenih kod poduzetnika u Varaždinu tijekom 2014.godine

Izvor: <https://varazdin.hr> (preuzeto: travanj 2021)

Slika 4: Udio zaposlenih prema djelatnostima u Varaždinu, vidljiv je udio broja zaposlenih po određenim granama djelatnosti. Na prerađivačku industriju odlazi najveći udio, zatim trgovinu na malo i veliko, auto-moto mehaničarske djelatnosti, građevinarstvo, poljoprivredu, šumarstvo i ribarstvo te najmanji udio koji se odnosi prikazuje stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti.

„Varaždinska županija bi trebala do 2025. godine izrasti u vodeću srednje europsku destinaciju s prostorno disperziranom ponudom visokokvalitetnih kreativnih turističkih doživljaja naslonjenih na kulturu, zdravlje, događanje i aktivno uživanje u prirodi. Najviše se teži dugoročnom održivom razvoju, visokoj razini znanja i inovacija, dobroj suradnji privatnog i javnog sektora, transparentnosti u odlučivanju te destinacijskom menadžmentu“ (Strategija važnosti brand turizma Varaždinske županije,2021).

U posljednjem poglavlju br. 6: Zaključak, prikazat će se cjelokupan osvrt na navedena poglavlja korištena u diplomskom radu te osobna interpretacija i sinteza tematika koje su se u radu posebno analizirale i istraživale.

6. Zaključak

Svrha ovog diplomskog rada bila je utvrditi pozitivne učinke kohezijske politike Europske unije na Republiku Hrvatsku, a ponajviše na Varaždinsku županiju koja je u ovom radu izdvojena kao županija koja u Republici Hrvatskoj vrlo uspješno privlači bespovratna financijska sredstva iz Europskih fondova. U zaista kompleksnom istraživanju ove tematike rada te selekcijom najvažnijih podataka u obujmom velikoj količini dostupnih informacija, dolazimo do zaključka kako je Europska unija uspjela ostvariti značajne prednosti putem kohezijske politike koju

provodi. Najviše se te očituje u rastu i razvoju siromašnih nerazvijenih regija i država članica, kojima se putem EU fondova nastoji osigurati socijalno i gospodarski stabilan i uravnotežen život. Kohezijska politika je uspjela smanjiti razmjer između siromašnih i bogatih država te se u Europskoj uniji vrlo uspješno provode mjere stabilizacije političkog, gospodarskog, privrednog i društvenog života cjelokupne zajednice te se teži društvenoj, ekonomskoj i socijalnoj koheziji. Programom Strateška Europa 2020. naglasak je bio na borbu sa nezaposlenošću, dok je naglasak na ciljeve kohezijske politike za novo programsko razdoblje 2021.-2027. na postizanju pametnije, povezanije, zelenije, socijalno osjetljivije Europske unije koja će biti bliža građanima. NUTS statističkom klasifikacijom prostornih jedinica omogućilo se lakše prikupljanje i obrađivanje statističkih podataka pojedinih regija, a time je ujedno i olakšan način privlačenja sredstava iz EU fondova. U posljednje vrijeme, naglašena je borba protiv COVID-19 pandemije u vidu društvenih, ekonomskih i socijalnih mjera pomoći stanovništvu, te je uočeno da se u svakom trenutku treba biti spreman na eventualne krizne situacije, kako bi se umanjili negativni utjecaji kriznih šokova koji mogu imati drastične posljedice na gospodarstvo i život općenito.

Republika Hrvatska posjeduje veliki potencijal za rast i razvoj, međutim nedovoljno koristi raspoložive talente i resurse, malo ulaže u obrazovanje, tehnologiju, istraživanje i razvoj, te ljudski kapital općenito a nedovoljno dobro detektira prilike iz okruženja koje su bitne za konkuriranje na europskom tlu i tržištu. Primjećuje se ostvarivanje određenog rasta ali taj rast nije dugoročno održiv. Republika Hrvatska treba biti plodno tlo koje svima pruža mogućnost jednakih prilika u jednakim uvjetima. Konstantno se treba težiti ulaganju u sektore koji donose „dodatnu vrijednost“ i imaju ključnu prednost naspram konkurencije a manje konkurentne sektore treba razvijati putem centara za istraživanje i razvoj te ulagati u obrazovanje i cjeloživotno učenje. Također, primjećuje se slabo ulaganje u projektni menadžment koji pridonosi financijskom prosperitetu zemlje. Republika Hrvatska ima ogroman potencijal i na dobrom je putu da u novom obračunskom razdoblju 2021.-2027. evaluira veliki potencijal te se još više približi europskom tržištu i napravi rekonstrukciju između pozitivnih i negativnih ekonomskih učinaka a to će biti moguće samo dobrom pripremom projekata prepoznatih od strane Europske unije i investiranjem u vlastite snage i mogućnosti. Analizom promjene stanja i stupnja regionalnog razvoja u Republici Hrvatskoj dolazi se do zaključka kako se trebaju smanjivati regionalne nejednakosti te dodatno razvijati i poboljšavati uvjete razvoja izoliranih i slabije razvijenih područja uz kompletan obrazovni, zdravstveni i gospodarski sustav. Najvažniji cilj gospodarstva Republike Hrvatske je postati što konkurentnija zemlja sa obrazovanim i produktivnim kadrom, a to se mjeri Porterovim modelom dijamanta koji

promatra konkurentnost zemlje kao cjelinu. Varaždinska županija uspješno privlači sredstva iz EU fondova te efikasno promovira kohezijsku politiku Europske unije kroz razvoj gospodarstva, turizma, industrije i poljoprivrede uz ulaganja u kulturu, šport, kreativne industrije, digitalizaciju i modernizaciju, inovativnost te stvaranjem dugoročno održivog razvoja.

7. Literatura

1. Baldwin, R., Wyplosz, Ch. (2015) *The Economics of European Integration*, fifth edition, London, Mc Graw Hill Education
2. Bogunović, A. (2011) *Regionalna ekonomika i politika*, Ekonomski fakultet u Osijeku, Impresum: Zagreb

3. Borozan, Đ. (2009) *Suvremeni izazovi u upravljanju ekonomskim razvojem*, Ekonomski fakultet u Osijeku, Impresum: Osijek
4. Bourdin, S. ,Becker, S. et al. (2019) *Perspectives on the of the EU Cohesion Policy- Not doing more but better!* Dostupno na:https://www.researchgate.net/publication/334170753_Perspectives_on_the_future_of_the_EU_Cohesion_Policy_Not_doing_more_but_better [pristupljeno: rujan 2020.]
5. Cini, V.,Barić, M. (2009) *Globalizacija, hrvatski financijski sektor i njegov utjecaj na gospodarski razvoj Hrvatske* u Borozan, Đ. (2009.) *Suvremeni izazovi u upravljanju ekonomskim razvojem*, Ekonomski fakultet u Osijeku, Impresum: Osijek
6. Čavrak, V. (2009) 645-661, *Strategija i politika regionalnog razvoja Hrvatske// Ekonomija*, 9, Ekonomski fakultet, Zagreb [Elektronička građa]
7. Ćosić, K. i Fabac, R. (2001) *Gospodarski rast, tehnološki razvitak i suvremeno obrazovanje*, Ekonomski pregled, 52 (5-6) 516-544
8. Devčić, A. i Šostar M. (2015) *Regionalni razvoj i fondovi Europske unije: prilike i izazovi*, Veleučilište u Požegi, Impresum: Požega
9. Domšić, L. (2015) *Stavovi i percepcije mladih o utjecaju Špancirfesta na društveni razvoj grada Varaždina*, Informatologia, 48, 3-4; 185-197 (međunarodna recenzija, prethodno priopćenje, znanstveni)
10. EPRC (2020), *Evolution or Revelotion? Exploring New Ideas for Cohesion Policy 2020+*, dostupno na: <https://www.eprc-strath.eu/public/dam/jcr:7d75918d-4bf8-47ad-9531-e74419fc68f8/EPRP%2095.pdf>, [pristupljeno: rujan 2020.]
11. Habuš, G. (2016) *Strategija razvoja grada Varaždina do 2020.*, Grad Varaždin, Razvojna agencija Sjever DAN d.o.o. [Elektronička građa]
12. Jovančević, R. i dr. (2020) *Ekonomika i ekonomske politike Europske unije*, Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet, Zagreb
13. Marošević, K. (2021), *Regionalni razvoj i neravnoteže u Republici Hrvatskoj*, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Pravni fakultet Osijek
14. Puljiz, J. i Biondić, I. (2018), *Izrada prijedloga nove Nuts2 klasifikacije u Republici Hrvatskoj*, studija Instituta za razvoj i međunarodne odnose, Zagreb
15. Savić, Z., Bukovac, S. i dr. za izdavača Burilović, L. (2015) *Kohezijska politika Europske Unije i Hrvatska 2014.-2020.* (Vodič kroz strateški okvir i pregled mogućnosti financiranja), Hrvatska gospodarska komora, Zagreb[Elektronička građa]

16. Tolušić, M., Koporčić, N. i dr. (201.) *Uloga i važnost EU fondova za Republiku Hrvatsku*, Ekonomski vjesnik, God. XXVI. Br. 1/2013.[Elektronička građa]
17. Tufekčić, M. i Tufekčić, Ž. (2013) *EU politike i fondovi 2014.-2020.*, Zagreb, Plavi partner d.o.o., drugo izdanje

Internet (web) izvori

1. *Europski parlament*, dostupno na: www.europarl.europa [pristupljeno: svibanj 2021.]
2. *Vlada Republike Hrvatske*, dostupno na: www.vlada.gov.hr [pristupljeno: svibanj 2021.]
3. *Hrvatska gospodarska komora*, dostupno na: www.hgk.hr [pristupljeno: srpanj 2021.]
4. *Strategija razvoja ljudskih potencijala Varaždinske županije*, dostupno na: www.lepeza-vz.eu [pristupljeno:travanj 2021.]
5. *Strategija brend identiteta turizma Varaždinske županije 2020.*, dostupno na: www.turizam-vzz.hr [pristupljeno: veljača 2021.]
6. *Varaždinska županija*, dostupno na: www.varazdinska-zupanija.hr [pristupljeno: travanj 2021.]
7. *Europska unija*, dostupno na: <https://europa.eu/european-union> [pristupljeno: ožujak 2021.]
8. *Hrvatski portal okvirnog programa EU za istraživanja i inovacije*, dostupno na: <https://www.obzoreuropa.hr> [pristupljeno: siječanj 2021.]
9. *Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine*, dostupno na: www.hrvatska2030.hr [pristupljeno: lipanj, 2021.]
10. *Strukturni fondovi*, dostupno na: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/> [pristupljeno: ožujak i lipanj 2021.]
11. *Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU, (2021)*, dostupno na: <https://razvoj.gov.hr> [pristupljeno: svibanj 2021]
12. *Porterovih pet sila*, dostupno na: <https://poduzetnik.biz/produktivnost/porterovih-pet-sila/> [pristupljeno:travanj 2021]
13. *Vijeće Europske unije*, dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/> [pristupljeno:lipanj 2021]
14. *Porterov model dijamanta*, dostupno na: www.argus-grupa.hr [pristupljeno: lipanj, 2021]
15. *European Centre for Disease Prevention and Control, 2020.*, dostupno na: www.ecdc.europa.eu [pristupljeno: travanj, 2021]

16. *Potpore poduzetnicima za aktualno obračunsko razdoblje EU*, dostupno na: www.stechaccelerator.com [pristupljeno: svibanj, 2021]
17. *Znanost, inovacije i razvoj: od inovacija do novih radnih mjesta*, Ožanić, M. (2016), dostupno na: www.sveopoduzetnistvu.com [pristupljeno: rujan, 2021]
18. (European Commission, 2021, dostupno na: https://ec.europa.eu/info/index_hr [pristupljeno: kolovoz, 2021])
19. *Hrvatska udruga poslodavaca, HUP, 2020*, dostupno na: <https://www.hup.hr/> [pristupljeno: rujan, 2021]
20. *Strateški dokumenti Republike Hrvatske za razdoblje 2021.-2027.*, 2021, dostupno na: <http://europski-fondovi.eu>, [pristupljeno: kolovoz, 2021]
21. *Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030.*, 2021, dostupno na: http://europski-fondovi.eu/sites/default/files/dokumenti/Nacionalna-razvojna-strategija-RH-do-2030.-godine_3.pdf, [pristupljeno: srpanj, 2021]
22. *Europski strukturni i investicijski fondovi*, 2021, dostupno na: <https://strukturnifondovi.hr/>, [pristupljeno: lipanj, 2021]
23. *Strategija razvoja brand turizma Varaždinske županije*, 2021, dostupno na: https://www.varazdinska-zupanija.hr/media/k2/attachments/Strategija_razvoja_turizma_Varazdinske_zupanije.pdf, [pristupljeno: lipanj, 2021]
24. *Strategija razvoja ljudskih potencijala Varaždinske županije*, 2021, dostupno na: <http://www.lepeza-vz.eu>, [pristupljeno: lipanj, 2021]
25. *Ministarstvo obrazovanja i športa, Nove boje znanja*, dostupno na: <https://mzo.gov.hr> [pristupljeno: srpanj, 2021]
26. *Strategija Vladinih programa za razdoblje 2012.-2014.*, dostupno na: <https://mfin.gov.hr> [pristupljeno: srpanj, 2021]
27. *Hrvatska i Europska unija; prednosti i nedostaci članstva*, Institut za međunarodne odnose-IMO, dostupno na: www.irmo.hr [pristupljeno: kolovoz, 2021]

Popis tablica

1. Tablica 1: Najvažniji svjetski trgovinski partneri Europske unije
2. Tablica 2: Pokrivenost stanovništva (u %) kohezijskom politikom
3. Tablica 3: Shematski prikaz tri ključna rasta u europskoj inovacijskoj uniji

4. Tablica 4: Potpore poduzetnicima za aktualno obračunsko razdoblje Europske unije
5. Tablica 5: Intervalna podjela za razvrstavanje jedinica prema NUTS razinama
6. Tablica 6: Učeca, kreativna i inteligentna regija
7. Tablica 7: Kompozitni indeks razvijenosti i pokazatelji izračuna kompozitnog indeksa razvijenosti izabranih županija u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2014.-2016. godinu.
8. Tablica 8: BDP po stanovniku (EUR) za 2017.godinu u izabranim županijama u Republici Hrvatskoj
9. Tablica 9: Najvažniji ciljevi koji vode ekonomskom prosperitetu zemalja članica u Europskoj uniji
10. Tablica 10: SWOT analiza Varaždinske županije

Popis slika

1. Slika 1: NUTS 2 regije u Republici Hrvatskoj
2. Slika 2: Europski fondovi
3. Slika 3: Porterov model dijamanta
4. Slika 4: Udio zaposlenih prema djelatnostima u Varaždinu